

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200907

UNIVERSAL
LIBRARY

ಸುಲಭ ಚರಣದ ಪದ್ಯಗಳು

ಸಂಪಾದಕ:

ಜೆ. ವಾಮನ ಭಟ್ಟ, ಬಿ. ಎ.,
ಕೆನರಾ ಹಾಯ್ ಸ್ಕೂಲ್, ಮಂಗಳೂರು.

ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್, ವರ್ಕ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಮಂಗಳೂರು.

1933

All Rights Reserved

ಆರಾಣಿ.

ಮೂರು ಮಾತು .

ಮಕ್ಕಳ ಪಠನಕ್ಕೆ ಅವರವರ ವಯೋಮಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗುವ ಪದ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿರಳವೆನ್ನಬಹುದು. ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಕವಿಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಪದ್ಯಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಅಧುನಿಕರು ಶಿರುಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದಿನ್ನೂ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು, ನಾವು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯೀಶನೆ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ತೀರ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಗೂ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಷೆಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಎಳೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗದ ಸುಖಪಡುವುದು ಕಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾಪ್ರಚಾರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೆಕೆಂಡರಿ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸರಾಸರಿ ಪ್ರಾಯವು ತೀರ ಕಿರಿದಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಮಲತೆಯನ್ನೂ ಅವರ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ, ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವ ಪದ್ಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ತೋರಬಹುದು. ಹಾಗೆಂದು ಪೂರ್ವಿಕರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಿಗೆ ದೂಡುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ, ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಂದಿನ ಅಭ್ಯಾಸದ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕರ ಪದ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಒಳ್ಳೆತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅಧುನಿಕರ ಪದ್ಯಗಳೂ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಗೆ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಪೂರ್ವಿಕರ ಪದ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಧುನಿಕರ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ತೀರ ಸುಲಭವಾಗಿವೆಯೆಂದು ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು ಕೊಂಡರೆ, ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಸುಲಭವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಒಳ್ಳೆತಾಗುತ್ತೆಂದು ಬಿಚಿತವಾಗಬಹುದು.

ಕವಿತೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಅವರಿಗೆ ಗೊಡ್ಡ ಭಾಷಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲ; ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆತ್ತಿ, ವಿವರಿಸಿ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ವಿವರಣಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲ; ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕಪಾಸನೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸುವುದೇ ಕವಿತಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹೆಗ್ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವರೋ, ಅದರ ಜಿಲುಪನ್ನೂ ಸವಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕವಿತಾಶಿಕ್ಷಣವು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶಬ್ದಸೌಷ್ಠವವನ್ನೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾದ ಉಪೋದ್ರೂಪವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮಕ್ಕಳ ಬುದ್ಧಿಗೂ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಅನು

ರೂಪವಾದುವುಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂತಹ ಪದ್ಯಗಳು ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಡಲೆಯಾಗಿರದೆ; ಕಬ್ಬಿನ ಕೋಲಾಗಿರಬೇಕು. ಕಠಿನವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಹಿಮದಂತೆ ಕರಗಬೇಕು. ಸಂಧಿಸಮಾಸಗಳ ತೊಡಕಿಲ್ಲದೆ, ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ನುಣಪಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಅನು ರೂಪವೆಂದು ತೋರಿದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಕಲಿಸಬೇಕು.

ಕವಿತಾಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪಾಠನವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕವಿತೆಯು ನಾದಮಯ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಕಂಠವೂ ಕಿನ್ನರಕಂಠವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂಗೀತದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಧೀರವಾಗಿಯೂ ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಓದಬೇಕು; ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಓದಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಕವಿತೆಯ ಝರಿಯು ಬುಗ್ಗೆಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿ ಒಸರಿ, ತೊರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯಲು ಮೊದಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಂತಹ ರಾಗದಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸದಿರುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ನನಗಾಗಾಗ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಗದಿಂದ ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವುದು ಒಳ್ಳೆತೆಂದು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಓದಲಿಕ್ಕಾ ಬಾರದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗುವಂತೆ ರಾಗದಿಂದ ಹಾಡಿಸಿ 'ಹಾ' ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ, ಮಕ್ಕಳು ಈ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟದಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು ಕವಿತೆಯಲ್ಲ; ಕವಿಯ ಭಾವಗಳಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹುದುಗಿರುವ ನಾದಮಯಬ್ರಹ್ಮನ ಕೂಗು, ಅಳುವು, ರೋದನವು! ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು, ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯದ ಮಾದರಿಯೊಂದನ್ನು ನೆನಪಿನ ಗುಹೆಯಿಂದ ಆಯ್ದು ಹಾಡಿದರು. ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಾಚಿಕೆಯೂ ದುಃಖವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದನ್ನವರು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಪದ್ಯವಂತೆ; ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುದು ಸಿರಿಗನ್ನಡದ ಗೆಲುವಂತೆ; ನಳರಾಯನ ಕಥೆಯಂತೆ; ತೊರವೆಯರಸನ ಪ್ರಸಾದವಂತೆ; ಅದನ್ನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ 'ಬರಹ'ವಂತೆ - ಏತ, ರಾಯಾ! ಸವಿದು; ಜಗದ್ವೀ-ಖಾತನಲ್ಲಾ ರಾಯರಲಿ? ಸಾಕು, ನಾವು ಮಾವಿನ ಮಿಡಿಯನ್ನೇ ಜಡಿದು ಸುಣ್ಣ ತಾಗಿಸಿ, ಹಣ್ಣು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ - ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯ ರಾಗದಿಂದ ಹೇಳಿಸಬೇಕೇ, ಗದ್ಯವನ್ನು ಓದಿದಂತೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದಬೇಕೇ ಎಂಬುದಿನ್ನೂ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಉಚ್ಚಾರವು ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಕಲಿಸಿದ ಸಮಸ್ತ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಬಾಯ್ಬಾಟ ಮಾಡಿಸದೇ, ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪದ್ಯಪಾಠವು ಅದಷ್ಟು

ಚಿಕ್ಕದಿದ್ದು, ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಪದಗಳ ಗೊಂದಲವು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದು, ಸಂಧಿ ಸಮಾಸಗಳ ಉಪಟಳವು ಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿದ್ದು ಶೈಲಿಯು ಸರಳವಿದ್ದು, ಭಾವನೆಯು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಸಬೇಕೇ ವಿನಾ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದ್ಯವೂ ಬಾಯ್ತಾಟವಿರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿ ಅಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡಿಸಿ, ನಂತರ ಕವಿತಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹೆಗ್ಗುರಿಯು ಬಾಯ್ತಾಟವೇ ಸರಿಯೆಂದು ಮಕ್ಕಳು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದಿಂತಿಷ್ಟೇ ಸೂಚಿಸಬಲ್ಲೆ.

ಪದ್ಯವನ್ನು ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಓದಿದ ನಂತರ, ಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದು, ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದುತ್ತಮ. ಹಾಗೆ ಪಾಡಿದರೆ, ಛಂದೋಭಂಗವಾಗಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ, ಹಾಗೆ ವಿಶೇಷ ದೋಷವು ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾನೆಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಮೇಲೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ನಾಚನದಿಂದ ಬುಗ್ಗೆಗಳೊಸರೆ, ತೊರೆ ಹರಿಯುವಾಗ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ನೀರು ಕಲುಷಿತವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಂದೊಂದೆ ಚರಣವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅಲ್ಲಿಯ ಗುರು ಲಾಘವವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ತತ್ತ್ವವು ತದ್ಭವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಂಕಿಸಿ, ಪದಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟು, ಸರಳಾನುಪಾದವನ್ನು ನಾಲ್ಕೈದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಿಸಿ, ಸಮಯವಿನ್ನೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ದಂಡಾಸ್ತ್ರಯದ ದಂಡವನ್ನೂ ಹೊತ್ತು, ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಕವಿತೆಯ ಕೊರಳನ್ನೆ ಮುರಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಲಿಸದಿರುವುದೇ ಲೇಸು. ನೆಟ್ಟಗೆ ಕವಿತೆಯ ಹೃದಯವನ್ನೆ ತಿಳಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವು, ಸಮಾಸವು, ಸಂಧಿಯು, ಕವಿತೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರೇಮಮಯವೂ ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಆವೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅನರ್ವಚನೀಯವಾದ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಶಾಂತಿವಾತಾವರಣದ ತಂಪನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ, ಮಕ್ಕಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೊಳೆದು ವಿಸ್ಮಾರವಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಯಾವನು ಪವಿತ್ರನಾಗಲಿಕ್ಕಲ್ಲ! ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವು, ಯಾವ ವಾಚ್ಯಯವು ಧನ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಲ್ಲ!! ಇಲ್ಲವೆ, ಕವಿತೆಯ ಗಿರಿಯು ವಸಂತನ ಬೀಡಾಗಿ ಮರಗಿಡಗಳು ತಳಿರಿಟ್ಟು ನನೆಯೆಲ್ಲ ಹೂವಾಗಿ, ಹಕ್ಕಿಗಳ ನುಣ್ಣುರವು ನಾವು ಲೋಕವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಅಥವಾ ಕವಿತೆಯ ಬೆಟ್ಟವು ಬುಗ್ಗೆಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿ ಒಸರಿ ಜಾತ್ಯವಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಭಯಭಕ್ತಿಯ ನಮ್ಮ ಅತ್ಮವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವುದು; ಅಥವಾ ಕವಿತೆಯ ಪರ್ವತವು ಚೂರುಚೂರಾಗಿ ಸಿಡಿದು, ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಲೈಬ್ಯವನ್ನೂ ಪಾಪವನ್ನೂ ಉರುಳಿಸುವುದು. ಅದೀಗ ಕವಿತೆಯ ಮೇಲ್ಮೈ; ಅದೀಗ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಟ್ಟು.

“ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಕವಿ, ತಾನೂ ಮಗುವಾಗಿ, ಅದರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಬರೆದ

ಕವನಗಳು ಒಂದು ಜಾತಿ. ಇವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮಗುವಿನ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೆಯೇ ತಿಳಿಯಾಗಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಮಗುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ಕಾತುಕ ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉಲ್ಲಾಸಪಡಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಮೂಲಕ ವಿಷಯಜ್ಞಾನವನ್ನಾಗಲಿ, ನೀತಿಬೋಧೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರುತ್ತದೆ.” ಇದರ ಪ್ರಕಾರ,

ಗಿಳಿಯರು ಅಡುವರಾರೂ ಇಲ್ಲ;

ಕಳೆಯುವುದೆಂತೀ ಕಾಲವನೆಲ್ಲ.

ಎಂಬುದೂ

ತಿನಿಸನು ನೀ ಕೊಡು ಹಸಿದಿದ ಮರಿಗೆ

ಮೊಲೆಗಳನುಣ್ಣಿಸು ಮುದ್ದಿನ ಮರಿಗೆ.

ಎಂಬುದೂ, ಕೇವಲ ಬಾಲಕರ ತೊಡಲ್ಪಾಡಗಳು; ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾತುಕವು. ಎರಡನೇ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇರುವುವು. ಕತ್ತೆ, ಪರಮೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

ಪೂರ್ವಿಕರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇಕವು ಕಥಾರೂಪವಾಗಿವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡದ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಗರಿಂದ ಬಾಯ್ಪಾಟಮಾಡಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಹೀಗೆಯೇ ಓದಿಸಿ ಕಲಿಸಿದರೆ, ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಬಹುದು.

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ — ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜಾ ಕೊಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಡಲ, ಮಂಗಳೂರು ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿ, ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಎಮ್. ಎ, ಶ್ರೀ ಮಧುರಜೆನ್ನ, ಹಲಸಂಗಿ, ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ವೈ, ಮಂಜೇಶ್ವರ, ಶ್ರೀ ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರ ಭಟ್ಟ, ವಿದ್ವಾನ್, ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಾಘವಾಚಾರ್, ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಾಷಾ ವಿಶಾರದ, ಶ್ರೀ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಶ್ರೀ ಉದ್ಯಾ ವರ ಬಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮೂಲ್ಕಿ ಸೀತಾರಾಮ ಕಾಮತ್, ಬಿ. ಎ., ಇವರಿಗೆ ನಾನು ತುಂಬಾ ಋಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಮಹನೀಯರ ಉದಾರವಾದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಲೇ, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯವೊಂದನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು, ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಲವು ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇತೋಪ್ಯತಿಯವಾಗಿ ತನುಮನ ಧನವುಳ್ಳವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲೆಂದೇ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿ, ಮಂಗಳೂರು, }
1-12-1933.

ಜಿ. ವಾಮನ ಭಟ್ಟ.

ಕವನಗಳ ವಿವರ

ಪ್ರಥಮ ಭಾಗ.

	ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಎಮ್. ಎ.	ಪುಟ.
VII.	ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕಿ	7
XVI	ನೆರೆ (ಕಥೆ)	22
	ಶ್ರೀ ಮಧುರಚೆನ್ನ, ಹಲಸಂಗಿ.	
XIX	ಧ್ರುವ	35
	ಶ್ರೀ ಮಂಜೇಶ್ವರ ಗೋವಿಂದ ಪೈ.	
XVIIII	ಪಾಲುಮಾರಿಕೆ (ಕಥೆ)	31
	ಶ್ರೀ ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರ ಭಟ್ಟ, ವಿದ್ಯಾನ್.	
XI	ಮಿಂಚುಹುಳು	12
XV	ಸಂಯುಕ್ತೆ (ಕಥೆ)	30
	ಶ್ರೀ ಉದ್ಯಾನರ ಬಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್.	
VII	ನೆನಪು	8
	ಶ್ರೀ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವರಾವ್.	
XII	ತಾಜಮಹಾಲ್	14
	ಶ್ರೀ ಮೂಲ್ಕಿ ಸೀತಾರಾಮ ಕಾಮತ್, ಬಿ. ಎ.	
IX	ಪರಮೆಗೆ (ಅನುಪಾದ)	10
X	ಜೋಗುಳ	11
	ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಾಘವಾಚಾರ್, ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷಾವಿಶಾರದ	
V	ಕತ್ತಿ	5
VI	ತಾಯಿ	6
	ಶ್ರೀ ಜೆ. ವಾಮನ ಭಟ್ಟ, ಬಿ. ಎ.	
I	ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ!	1
II	ತೆಂಗು	2
III	ಚಿಟ್ಟಿ	3
IV	ನೋವು	4

		ಪುಟ
XIII	ನನ್ನ ಕತೆ	16
XIV	ಕುರುಬರ ತಿಮ್ಮ	18
XVII	ಸಿರಿಪನ್ನೆ	26
XX	ಕಾಗೆಯ ಅಲೆ	38

ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಗ.

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ.

XXI	ಸರ್ವಜ್ಞನ ನೀತಿ.	40
XXII	ಕುಲ	41
XXIII	ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮ	42
XXIV	ಮಾಯೆ	43
XXV	ದಾಸರ ಹಾಡು	44
XXVI	ಸೋಮೇಶ್ವರ ಶತಕ	45

ವದ್ಯ ಕಥೆಗಳು.

XXVIII	ತಿರುಕನ ಕನಸು	ಮುಪ್ಪಿನ ಪಡಕ್ಕರಿ	47
XXIX	ಮಂಗನೂ ಮರದ ತುಂಡೂ	ದಿ. ಕೆ. ಟಿ. ಅಚಾರ್ಯ	49
XXX	ಸ್ಯಮಂತಕದ ಕಥೆ	ಭಾಗವತ	51
XXXI	ಕರ್ಕೋಟಕನ ಕಥೆ	ಕನಕದಾಸ	54
XXXII	ಪಾಲ್ಕೀಕಿ	ಅನಂದ ರಾಮಾಯಣ	56

ಇತರ:—

XXVII	ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆ	ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ	46
XXXIII	ವಿಶ್ವರೂಪಪ್ರದರ್ಶನ	ಕನ್ನಡ ಭಾರತ	58
XXXIV	ಸೀತಾವನವಾಸ	ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ	60
XXXV	ಭ್ರಾತೃಪ್ರೇಮ	ದಿ. ಕೆ. ಟಿ. ಅಚಾರ್ಯ	62

I. ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ!

ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ! ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಿಡಿಸು;
ಬಿಡಿಸಿದ ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಡೆಯುತ ಹಾರು;
ಹಾರುತ ದೂರಕೆ ಕಾಣದೆ ಹೋಗು—
ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ! ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಿಡಿಸು.

ಕಡಲಿನ ಕೊನೆಯಲಿ ಮುಗಿಲಿನ ಮರೆಗೆ
ಇರುತಿಹ ನಿನ್ನಯ ಗೂಡಿನ ಒಳಗೆ—
ತಿಸನು ನೀ ಕೊಡು ಹಸಿದಿಹ ಮರಿಗೆ,
ಮೊಲೆಗಳನುಣ್ಣಿಸು ಮುದ್ದಿನ ಮರಿಗೆ.

ಕಡಲಿನ ತೆರೆಯಲಿ ಹಾರುತ ಬಿದ್ದು
ತೇಲುವ ತೆಪ್ಪದ ಮೇಲಕೆ ಕುಳಿತು,
ಬರುವೆನು ನಿನ್ನಯ ದೂರದ ಮನೆಗೆ—
ಕೈಯೊಳಗೀಯಲು ಹಣವನು ಮರಿಗೆ.

ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ! ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಿಡಿಸು;
ಬಿಡಿಸಿದ ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಡೆಯುತ ಹಾರು;
ಹಾರುತ ದೂರಕೆ ಕಾಣದೆ ಹೋಗು—
ಗಿಡುಗಾ, ಗಿಡುಗಾ! ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಿಡಿಸು.

II. ತೆಂಗು .

ಉದ್ದ, ಬಹಳುದ್ದ, ಬೆಳೆದಿಹುದು ತೆಂಗು
ಭೇದಿಸುತ ಬಾಂದಳವ ಸರಿನೆಟ್ಟು ನಿಂತು.
ನೀನಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಮರವಯ್ಯ, ತೆಂಗೆ!
ನಾನಿಷ್ಟು ಕುಳ್ಳಾದ ನರನಯ್ಯ, ಮರವೆ!

ಮಳೆಗಾಳಿ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ನಿಂತು,
ಚಳಿಬಿಸಿಲ ಮರೆಯುತ್ತ ನೀ ಬೆಳೆದಿಯಂತೆ!
ಮಳೆಗಾಳಿ ಚಳಿಬಿಸಿಲುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸೋತು,
ಸೋಜಿಗದ ಮನೆಮರವ ನಾ ಕಟ್ಟಿ ನಿಂತೆ!

ಎರಡೆರಡು ಗರಿಯಿದ್ದು ಹಾರುತಿದೆ ಹಕ್ಕಿ;
ಕುಣಿಯುತಿದೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸೋಗೆಗಳ ನವಿಲು.
ಇವುತ್ತು ಗರಿಯಿದ್ದು ನೀ ಹಾರಲಾರೆ!
ಉದ್ದಸೋಗೆಗಳಿದ್ದು ನೀ ಕುಣಿಯಲಾರೆ!!

ನನ್ನಂತೆ ಕೊಳಲೂದಿ ಪದಹಾಡಲಾರೆ,
ನಿನ್ನಂತೆ ಗಾಳಿಯಲಿ ನಾ ತೊನೆಯಲೊಲ್ಲೆ.
ನನ್ನಂತೆ ಜನಕೆ ನೀನುಪಕರಿಸಬಲ್ಲೆ,
ನಿನ್ನಂತೆ ಕಾಯ್ಗಳನು ನಾನು ಕೊಡಲೊಲ್ಲೆ.

III. ಚಿಟ್ಟೆ .

ಹೂಗಳಿಗೆ ಮುದ್ದೊಂದು—ನಿನಗೊಂದು ಗುಟ್ಟು;
ಆ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವೆನು ತೋಟವನು ಬಿಟ್ಟು-
ಎಂದೆಂದ ಎಲೆ ಚಿಟ್ಟೆ! ಬಳಿ ಹಾದು ನೀನು
ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೇಳದೆನೆ ನೆಗೆಯುತ್ತಿಹೆ, ಏನು?

ಗಿಡಬಳ್ಳಿ ಬಳುಕುತ್ತಿದೆ ನಿನ್ನಾಟದಿಂದ.
ಸಾಕಿನ್ನು, ನೀ ಹೋಗು. ಬಾ, ನೀನು ಬಳಿಕ.
ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೇಳಲಿಕೆ ನೀ ಬಂದೆಯೇನು?
ಬಾ ಬೇಗ ಹೇಳಿಕೆಯ ಹೇಳಿಬಿಡು ನೀನು.

ಈ ಗುಟ್ಟು—ಗೊತ್ತಾಯ್ತು—ನಂಬಿಕೆಯ ಸಾತು
ಆರಾರು ಕೇಳಿದರು ನಾ ಹೇಳಲಾರೆ.
ನಿನ್ನಾಸೆ ಮುಗಿವನಕ ತೋಟದಲಿ ಹಾರು!
ನಾ ನಿನಗೆ ಆತಂಕವನು ಮಾಡಲಾರೆ.

IV. ಮೇವು .

ಹಸುಮೇಕೆ! ಸಾಕಿನ್ನು, ಸಾಕಿನ್ನು ಮೇವು.
ಮುಚ್ಚಂಜಿಯಾಗುತ್ತ ಬಳಿಗೈದಿತು.
ಭೀಕರದ ಕತ್ತಲೆಯು ಕವಿಯುತಿಹುದೀಗ,
ಹಿಂತೆರಳಿ ಮನೆಯತ್ತ ನೀವು ಬೇಗ.

ಹಾಲುಳ್ಳ ಹಸು, ತಾಯಿ! ಬಾರಲ್ಲಿ, ನೋಡು—
ಬಳಬಳಲಿ ಮಲಗಿಹುದು ನಿನ್ನ ಕರುವು.
ತೋಳತಕ್ಕೆಯಲೆನ್ನ ಕೂರುತಿದೆ, ಮೇಕೆ!
ನಿನ್ನ ಮರಿ. ಮೊಲೆಯುಣಿಸೆ, ಬೇಗ ಬಾರೆ!

ಕತ್ತೆಗಳು ನೀವೆಂದು ಹೇಳ್ಯಾರು ಮತ್ತೆ—
ಕತ್ತೆ ಮೇದಲ್ಲಿ ಮೇವಿಲ್ಲವಂತೆ.
ಮತ್ತೊಂದು ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆವು ನಾಳೆ—
ಎಳೆಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತೆ.

ಹಸುಮೇಕೆ! ಸಾಕಿನ್ನು, ಸಾಕಿನ್ನು ಮೇವು.
ಮುಚ್ಚಂಜಿಯಾಗುತ್ತ ಬಳಿಗೈದಿತು.
ಭೀಕರದ ಕತ್ತಲೆಯು ಕವಿಯುತಿಹುದೀಗ,
ಹಿಂತೆರಳಿ ಮನೆಯತ್ತ ನೀವು ಬೇಗ.

V. ಕತ್ತೆ .

ಕತ್ತೆ, ಕತ್ತೆಯೆನುತ್ತೆ ಹಳಿವರೈ ಮಾನವರು
ಕತ್ತೆಯಾ ಕೆಲಸಗಳ ಸವಿಯನುಣುತೆ.
ಸತ್ಯವಿದು ನೋಡಿದರೆ ಮನುಜರಂತಹರೆಲ್ಲ
ಕತ್ತೆಗಳು ರೂಢಿಪದದರ್ಥವರು.

ಕತ್ತೆಯಾ ಗಾನಕ್ಕೆ ಗಾದೆಗಟ್ಟಿಹರವರು,
ನಿತ್ಯವಣಗಿಸಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಳ್ವರವರು.
ಮೊತ್ತಮೊದಲಾವನುಂ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ
ಎತ್ತಲಾಗಿಹನು? ಬಡಿವಾರವೇಕೆ?

‘ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವ ಬಿಡದೆ ಹುಟ್ಟೊಟ್ಟು ಸಾಧಿಸುತೆ
ಕುಡಿಮುಟ್ಟಿಸುವುದು’ ಹಿತವಚನವಿದನು
ಮೊಡವಿಗರಿಪುದು ಕತ್ತೆ ಲೋಕನಾಯಕನಂತೆ
ನುಡಿಯೊಳಿ ‘ಕತ್ತೆ ಮೇದಲ್ಲಿ ಮೇವಿಲ್ಲ.’

ಮುಂಜಾನೆಯೆಂಬ ಮುಗುಳರಳಿ ಮೂಡುವ ಮುನ್ನ,
ಹುಂಜ ಕೆಲೆಯುವ ಮುನ್ನ ನಿನ್ನ ಕೂಗು,
ಅಂಜವೆಯೆ ನಿನ್ನಿರುವ ಲೋಕವನು ಕರೆಯುವುದು!
ಅಂಜಲೇತಕೊ? ಲೋಕಸಖನು ನೀನು.

ಕತ್ತೆಯೆಂಬುವ ಹೆಸರನ್ನೆತ್ತಿ ಕರೆಯೆನು ನಿನ್ನ;
ಕತ್ತೆಯಲ್ಲೊ ನೀನು ಕಾಮಧೇನು.
ಇತ್ತ ‘ಅಗಸನ ಕುದುರೆ’, ‘ಕೆಂಪಾಂಬುಧಿಪ’ನೆಂಬ
ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ನಾಮಧೇಯ ನಿನಗೆ.

ಲೋಕದೀ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಕೇಳಿಕೆಗೆ ಬೆದರದೆಯೆ
ನೂಕು ಜೀವನರಥವ ಮುಂದು ಮುಂದು.
ಸಾಕು. ದಿನವೊಂದರಳಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಸೇರುವುದು;
ನಾಕಲೋಕದನಂತ ಸುಖವ ಪಡೆವೆ.

VI. ತಾಯಿ .

ಬೆಳಗಿನಲಿ, ಬೈಗಿನಲಿ,
ಅಳುವಿನಲಿ, ನಲವಿನಲಿ,
ತಿಳಿವಿನಲಿ, ಮಬ್ಬಿನಲಿ, ನೀನೆ ತಾಯೆ!
ಒಳಗಿರುವೆ, ಹೊರಗಿರುವೆ,
ಬಳಿಯಿರುವೆ, ಬದಿಗಿರುವೆ,
ಸೆಳೆದು ಬಿಗಿದಸ್ಪಿರುವೆ, ನೀನೆ ತಾಯೆ!

ನಿನ್ನ ನೋಟದ ಸೆಡ್ಡಿ,
ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೈಮೆ,
ಎನ್ನ ಬದುಕಾಗಿಹುದು ಜೀವನದಲಿ!
ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನದಿ ಮನವ,
ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯದಿ ತನುವ
ಪುಣ್ಯಗೊಳಿಸುತ ಬಾಳುವೆಯು ಬೆಳಗಲಿ!

ಸಲ್ಲಿಯರ ನಗುವೇನು?
ಹುಲ್ಲ ಮೇಲ್ಪನಿಯೇನು?
ಬಿಲ್ಲು ಬಾನಿನ ಮೇಲೆ ಬಾಗಲೇನು?
ಲಲ್ಲಿ ಮಾತಿನೊಳೆನ್ನ
ಗಲ್ಲವನು ಮುದ್ದಿಸುವ
ಮೆಲ್ಲೆದೆಯ ಮಾತೆಗೆಣೆಯುಂಟೆ ಜಗದಿ?

VII. ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕೆ.

ಹಕ್ಕಿ, ಹಕ್ಕಿ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿ,
ಬಾರೆಲೆ ಹಕ್ಕಿ, ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕೆ!
ಗೆಲೆಯರು ಆಡುವರಾರೂ ಇಲ್ಲ;
ಕಳೆಯುವುದೆಂತೀ ಕಾಲವನೆಲ್ಲ?
ಬಾ, ಬಾ, ನನಗೂ ಹಾಡಲು ಕಲಿಸು.
ಬಾ, ಬಾ, ನನಗೂ ಹಾರಲು ಕಲಿಸು.
ಹೂವಿನ ರಸವನು ಕೊಡುವೆನು ನಿನಗೆ.
ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಳನು ಸುರಿವೆನು ನಿನಗೆ.
ಬಾ, ಬಾ, ಅಡುವ ಹಗಲೆಲ್ಲ!
ಬಾ, ಬಾ, ಹಾಡುವ ದಿನವೆಲ್ಲ!

ವಡುವಣದಸೆಯೊಳು ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು
ಮುಳುಗುವ ಸಮಯದಿ, ತಾಯಿಯ ಮುತ್ತು
ನನ್ನನು ಮನೆಯೆಡೆಗೆಳೆಯುವುದು.
ಕಾಡಿನ ಬಳಿಯಲಿ, ನನ್ನನು ಹೆತ್ತು
ಪೊರೆದಾ ತಾಯಿಯ ಗುಟುಕಿನ ತುತ್ತು
ನನ್ನನು ಗೂಡಿಗೆ ಸೆಳೆಯುವುದು!
ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಆಡುವ, ಬಾ!
ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಹಾಡುವ, ಬಾ!

ಹಣ್ಣನು ತಿನ್ನುತ, ಬನದೊಳು ತಿರುಗುತ
ಹೂವಿನ, ತಳಿರಿನ ಸೊಬಗನು ನೋಡುತ,
ತಿಳಿಗೊಳದಲಿ ತಣ್ಣೀರನು ಕುಡಿಯುತ
ನಲಿಯುವ ಹಸುರೊಳು ಬೀಳುತ, ಏಳುತ,
ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಆಡುವ, ಬಾ!
ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಹಾಡುವ, ಬಾ!
ಹಕ್ಕಿ, ಹಕ್ಕಿ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿ,
ಬಾರೆಲೆ ಹಕ್ಕಿ, ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕೆ!

VIII. ನೆ ನ ಹು .

ನಲಿಯುತ, ಒಲಿಯುತ,
ಮನೆಯನು ಬೆಳಗುತ,
ಒಲುಮೆಯನಿತ್ತಿಹ ಸೋದರಿಯೆ ।
ನಿನ್ನಯ ವಿರಹದ
ವ್ಯಥೆಯನು ಸಹಿಸುತ
ಎಂತಿಹನೆಂಬುದ ನಾನರಿಯೆ ॥

ಕತ್ತಲೆ ಕದಲಲಿ
ಎನ್ನನು ಕೆಡಹುತ
ಕಾಲನ ತಕ್ಕೆಯ ಸೇರಿದೆಯಾ? ।
ಜೀವನಬಂಧದ
ನೋಚನೆಗಾಗಿಯೆ
ಸಾವಿನ ಸೇತುವೆ ದಾಟಿದೆಯಾ? ॥

ಗಗನದ ಶೋಭನ
ನಾಟ್ಯವನೆಸಗುವ
ಮುಗಿಲನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತಿರುವೆ ।
ಕರೆಯಲು ನಿನ್ನನು,
ನಲಿಯುತ ಬರುತಲಿ
ಮುದ್ದಿಸಿ ಸುಖವನು ಇತ್ತಿರುವೆ ॥

ಅಟವನಾಡುತ
ಅಡುಗೆಯ ಮಾಡುತ
ಮಣ್ಣಿನ ಮಂಡಿಗೆ ಬಡಿಸಿದ್ದೆ ।
ಪ್ರೇಮದ ಮುದ್ದಿನ
ಮಾತುಗಳಾಡುತ
ತರಗೆಲೆಯನ್ನವನುಣಿಸಿದ್ದೆ ॥

ಎದೆಯನು ಕೊರೆಯುವ
ಪ್ರೀತಿಯ ಸೂಸುತ
ಪ್ರೇಮದ ಪಾಶವ ಬಿಗಿದೇಕೆ? ।
ಬಿಗಿದರು ನಿಲ್ಲದೆ
ಬೇಗನೆ ನಾಕವ
ಸೇರುತ ಶೋಕವ ಕೊಟ್ಟೀಕೆ? ॥

ಕಂಬನಿಕಡಲೊಳು
ದೃವಯದ ಹಡಗದಿ
ನಿನ್ನಯ ಪೀಠವ ಮಾಡಿಹೆನು ।
ಮುದ್ದಿನ ಭಗಿನಿಯ
ನುರಿಯುವುದುಂಟೇ?
ಎನ್ನಯ ಸರ್ವವನಿತ್ತಿಹೆನು ॥

ಮಾತೆಯ ಬಸಿರೊಳು
ಹುಟ್ಟಿದ ಋಣವನು
ಸಲಿಸಿದೆ ತೋರುತ ನಿಜಪ್ರೀತಿ ।
ಇರುಳಿನ ಬಾನೊಳು
ಕಾಂಬೆನು ಅನುದಿನ
ಸೋದರಿ, ನಿನ್ನಯ ತನುಜೋತಿ ॥

IX. ಪ ರ ಮೆ ಗೆ !

ಪರಮೆಯೆ! ಪರಮೆಯೆ! ಬರಬೇಡಿಲ್ಲಿಗೆ
ಹರುಷವು ದೊರಕದು ನಿನಗಿಲ್ಲಿ.
ತೆರಳೈ! ಹೂಗಳ ತೋಟಕೆ ಜೇನಿನ
ಶರಧಿಯ ಸೇವಿಸಿ ಸುಖಪಡಲು.

ಮುತ್ತಿನ ಹರಳಿನ—ಹೊಳಪಿನ ಮಂಜಿನ
ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕಣಗಳೊಳು
ಅತ್ಯಾತುರದಲಿ ಮಿಯುತ್ತಲಿ, ಲೋ-
ಕೋತ್ತರದೊಳು ನಲಿದಾಡಲು ಪೋ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಡೈ! ಇದು ಲೋಕದ
ವಲ್ಲಭನನು ನುತಿಸುವ ಮನೆಯು.
ಇಲ್ಲಿದು ಆತನ ಮಹಿಮೆಯ ನೆನೆಯಲು
ಎಲ್ಲರು ಬರುತಿಹ ದೇಗುಲವು.

ಕ್ಷಮೆಬೇಡಲು ನೀ ಮಾಡಿದ ದುರಿತವು
ಸುಮಸುಮದೊಳು ನೀ ಸಾರಿದುದೇ?
ಬೆಮ್ಮೆಗೊಳಿಸುತ ಸೊಗಸನು ಬೀರುತ ನೀ
ಕಮನೀಯತೆಯನು ತೋರಿದುದೇ?

ಪರಮೆಯೆ! ಪರಮೆಯೆ! ಬರಬೇಡಿಲ್ಲಿಗೆ
ಹರುಷವು ದೊರಕದು ನಿನಗಿಲ್ಲಿ.
ತೆರಳೈ! ಹೂಗಳ ತೋಟಕೆ ಜೇನಿನ
ಶರಧಿಯ ಸೇವಿಸಿ ಸುಖಪಡಲು.

X. ಜೋಗುಳ .

ದಾಲಚೇನಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದಾ
ಸಾರ ಪೈರಿನ ಗದ್ದೆಯಿಂದಾ
ಜಲಜ ನಲಿಯುವ ಸರಸಿಯಿಂದಾ
ಸುಳಿವ ಪರಿಮಳವಾತದಿಂದಾ

ಮಂಜು ತುಂಬಿದ್ದ
ಒಂದು ಕನಸನ್ನ,
ನಾನು ತಂದಿಹೆನು
ಮಲಗು ನೀನಿನ್ನ.

ಮುದ್ದು ಕಣ್ಣನು ಮುಚ್ಚು ಬೇಗಾ
ಎದ್ದು ಮಿನುಗುವ ಹುಳುವು ಈಗಾ
ನಲಿದು ಹಾರಾಡುತ್ತೆ. ರಾಗ
ನಾನು ಹಾಡುವೆ; ನೀನು ಕೂಗ—

ಬೇಡ. ಹಾ, ಕಂದ!
ಚಂದ ಕನಸೊಂದ
ಗುಹೆಯ ಒಳಗಿಂದ
ತರುವೆ ನಾ ಕಂದಾ!

ಮುದ್ದು ಕಣ್ಣನು ಮುಚ್ಚು, ಕುವರಾ!
ಬಾನಿನಗಲದಿ ನಗುವ ತಾರಾ—
ನಿಕರ ಜಗಜಗಿಸುವುಮ, ವೀರಾ!
ಮೊಗದಿ ಮುದ್ದನು ಇಡುವೆ, ಪೋರಾ!

ಮಲಗು ನೀ ಬಾಲಾ!
ಕನಸು ತಂದಿಹೆನು;
ಬೇಗ ಕರೆಯುವೆನು
ರವಿಯ ಉದಯದೊಳು.

XI. ಮಿಂಚು ಹುಳು .

ಎಲೆಲೆ ಬೆಳಕಿನ ಬಿತ್ತೆ! ಇರುಳ ಮೂಗಿನ ನತ್ತೆ!
ಹುಳುವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಹಳಿಯುವರೆ ನಿನ್ನ?
ಹುಳುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಲೋಕವ ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲಿಂತು
ಒಳ ಮೆಯ್ಯೊಳವನ ಮಾಯದ ರೂಪೊ ನಿನಗೆ?

ಆರ ಭಾವನೆಯೊಸರ ಬಿಂದುವಾಗಿಹೆ, ನೀನು?
ಆರೆದೆಯ ತಾರ ಹಾರದ ಬಿಳಿಯ ಮುತ್ತು?
ಆರ ದುಗುಡದ ಕಿಡಿಯು? ಆರ ಬಯಕೆಯ ಕುಡಿಯು?
ಆರ ಎಮೆಯಿಂ ಜಾರಿಬಿದ್ದ ಕಂಬನಿಯು?

ಭಾವಶುದ್ಧಿಗೆ ನೆಲೆವನಲೆವ ಭಾವಿಕನೇನು?
ಜೀವನಕೆ ಸೆರೆಬಿದ್ದ ದೇವನೇ ನೀನು?
ಸಾವಿನಲಿ ಕುಡಿಗೊಂಡ ಜೀವದಂಕುರವೇನು?
ಆವ ಹೆಸರದು ನಿನಗೆ? ನಿನ್ನ ಪರಿಯೇನು?

ಆವ ನಾಡಿಂದೆ ಚಿರಪಥಿಕನಾಗುತ್ತೆ ಬಂದೆ?
ಆವನಪ್ಪಣೆಗಿರುಳ ಕಾವಲಲಿ ನಿಂದೆ?
ಆವ ಪರಿಧಿಯ ಸುತ್ತ, ಆರ ನೀನರಸುತ್ತಿಹೆ?
ಆವ ನೇಮವು ನಿನಗೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಹಿಂದೆ?

ಮಾತಾಡೆ; ಸರಗೂಡೆ; ಉಸಿರಾಡೆ; ಮಾನದೊಳೆ
ಮಾತ ನೀ ಮೊಳಗಿಸುವೆ ಜಗವ ಬೆಳಗಿಸುವೆ.
ಪ್ರೀತಿಭಾಷೆಯು ಬೇರೆ; ಮಾತಿನರ್ಥವು ಬೇರೆ;
ಹೂತಿಹುದು ನಿನ್ನ ನುಡಿ ನಿನ್ನ ಮಿಂಚಿನೊಳೆ.

ಮಿರುಗುತಿಹೆ; ಕೊರಗುತಿಹೆ; ನಾಚುತಿಹೆ; ನಗುತಲಿಹೆ:
ಪರಿಪರಿಯ ವಿಷಮ ಭಾವದೊಳ್ಳೆಳ್ಳೆ; ಬೀಳ್ತೆ;
ಬರೆವೆ ಹುಸಿಮಬ್ಬಿನಲಿ ನನ್ನಿಯಕ್ಕರಗಳನು;
ಬರೆದುದನು ತೊಡೆವೆ; ನನ್ನಿಯ ಹುಸಿಯ ಮಾಳ್ವೆ.

ಧರೆಯ ನಿದ್ವೆಯ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದ ವಿನೆಲೆ ನೀನು!
ಇರುಳ ಕನಸಿನ ಸೀರೆನಿರಿಯ ಜರಿ ನೀನು!
ಮರವೆ ಚೆಲ್ಲಿದ ತಿಳಿವಿನೊಂದು ತುಂತುರು ನೀನು!
ಅರಿಕೆಯಲಿ ಹುಳು; ನಿಜದಿ ಮೇಲ್ಪಾಡ ಹುರುಳು!!

XII. ತಾಜಮಹಾಲ್.

೧

ಚೆಲುವ ದೇವಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಜಗಕೆ ಬಂದಳೊ!
ಜಗಕೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ನಾಡ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಳೊ!
ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಸೇರಿ,
ನಾಡಿಗೊಂದು ಪೆಂಪ ಬೀರಿ,
ಧರೆಗೆ ಮಧುರ ಮುಖವ ತೋರಿ,
ದೇಶಕೊಂದು ಯಶವ ಕೋರಿ,
ಚೆಲುವ ದೇವಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಜಗಕೆ ಬಂದಳೊ!
ಜಗಕೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ನಾಡ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಳೊ!

೨

ಧವಲಮೂರ್ತಿ, ತಾಜ್! ನೀನು ನಲ್ಮೆಯುಡುಗರೆ!
ಸ್ನೇಹಚರಿತೆ ಕೇಳಿ ಜಗಕೆ ನಿನ್ನೊಳಕ್ಕರೆ.
ಶಹಜಹಾನ ಬಾದಶಹನು
ಮಡಿದ ಮಡದಿ ತಾಜಳನ್ನು
ನೆನೆದು ನಿನ್ನ ಕಟ್ಟಿಸಿಹನು,
ಏನು ಧನ್ಯಳಮ್ಮ ನೀನು!
ಧವಲಮೂರ್ತಿ ತಾಜ್! ನೀನು ನಲ್ಮೆಯುಡುಗರೆ!
ಸ್ನೇಹಚರಿತೆ ಕೇಳಿ ಜಗಕೆ ನಿನ್ನೊಳಕ್ಕರೆ.

೩

ಗಿರಿಯ ಬಯಲ ಬನದ ನಡುವೆ ಯಮುನೆ ಹರಿವಳು!
ಹರಿದು ನಲಿದು ಪಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪಾದ ತೊಳೆವಳು!
ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪಾದ ತೊಳೆದು,
ಜೋಗುಳವನು ಹಾಡಿ ನಲಿದು,
ಬಾಹುಗಳಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಿಗಿದು,
ಮುತ್ತನೊಂದನಿಟ್ಟು ನೆಗೆದು,
ಗಿರಿಯ ಬಯಲ ಬನದ ನಡುವೆ ಯಮುನೆ ಹರಿವಳು!
ಹರಿದು ನಲಿದು ಪಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪಾದ ತೊಳೆವಳು!

೪

ಚೆಲುವ ದೇವಿ ತಾಜಮಹಲ್! ಏನು ಬೆಡಗಿದು?
ಜಗವನೆಲ್ಲ ಮರುಳುಮಾಡಿ ಗೆಲಿದ ಸೊಗಸಿದು!
ಲೋಕ ನಿನ್ನ ಕಾಣ ಬಂದು,
ಕಾಣದಾಯ್ತು ಕಿರಿಯ ಕುಂದು.
ನಾಕ ಕಂಡ ತೆರದಿ ನಿಂದು
ಮೂಕವಾಯ್ತು ನಿನ್ನ ಕಂಡು
ಚೆಲುವ ದೇವಿ ತಾಜಮಹಲ್! ಏನು ಬೆಡಗಿದು?
ಜಗವನೆಲ್ಲ ಮರುಳು ಮಾಡಿ ಗೆಲಿದ ಸೊಗಸಿದು!

೫

ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲೆಯೊಳಿಂತು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರೆ?
ಕ್ರೂರವಾದ ಕಲ್ಲೊಳಿಂತು ನಿನ್ನ ಕೊರೆದರೆ?
ವಿಗತವಿಭವ ತೋರುತಿಹೆವು.
ನಿನ್ನ ಚೆಲುವ ಸಾರುತಿಹೆವು.
ಸಾರಿ ಮುದದಿ ಏರುತಿಹೆವು.
ತಲೆಯ ತೂಗಿ ಕೇಳುತಿಹೆವು.
ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲೆಯೊಳಿಂತು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರೆ?
ಕ್ರೂರವಾದ ಕಲ್ಲೊಳಿಂತು ನಿನ್ನ ಕೊರೆದರೆ?

XIII. ನನ್ನ ಕತೆ .

ಹಗಲೆಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡಿ ಬಳಬಳಲಿ ಬಿಟ್ಟೆ;
ಮೆಲವಾಸ ಮಂಚದಲಿ ನಾ ಮಲಗಿ ಬಿಟ್ಟೆ.
ಆಗೊಂದು ಬಿಳಿಮುಗಿಲು ಕೋಣೆಯೊಳ ಸೇರಿ
ನನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸಿತು ನಗುವಿಂಚ ಬೀರಿ ||

ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಗುಡುಗುಗಳನಾಡಿ
ಆ ಮುಗಿಲು ಕಣ್ಣೀರ ಬಿಡುವುದನು ನೋಡಿ,
'ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಗೆಳೆಯನಿವನನ್ನು ಮರೆತೆ'
ಎಂದೆಂದು ನಾ ಮುಗಿಲ ಹೆಗಲೇರಿ ನಿಂತೆ ||

ನಂದನದ ತಂಬಿಲರ ತಂಪನ್ನು ಕುಡಿದು,
ಕಿನ್ನರರ ಗಾಯನದ ಇಂಪನ್ನು ಸವಿದು,
ಬೆಟ್ಟಗಳ ತುದಿ ಹಾರಿ, ಗೋಪುರವ ಮೆಟ್ಟಿ,
ಮೆಲ್ಲನೇ ಮೇಲೇರಿ ಹಾರಿದೆವು ತೇಲಿ ||

ಚುಕ್ಕಿಗಳ ದೇಶದಲಿ ತಿರುಗಿದೆವು ನಾವು;
ಚುಕ್ಕಿಗಳ ಒಡನಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದೆ ನಾನು.
ಬಿಳಿಮುಗಿಲು ಹೊಳೆಹೊಳೆವ ಚುಕ್ಕಿಯನ್ನೊಂದು
ಕರೆಕರೆದು ಪೇಳಿತದು 'ಬಾ ವಿಹರಿಸೆಂದು' ||

'ಈ ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯನು ಚತುರನಾದರೇನು?
ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನೊಡೆದಿಲ್ಲವೇನು?
ಒಡನಾಡಿ ನಾನಾಗಲಾರೆಂದು ಪೇಳಿ
ಮುಚ್ಚಿತದು; ನಾವಾ ತೆರಳೆ, ಮಿನುಗಿತದು ಮರಳೆ ||

ಚುಕ್ಕಿಗಳ ರಾಜನನು ಚಂದ್ರಮನ ಕರೆದು
ಅವನೊಡನೆ ನಾವಿನ್ನು ವಿಹರಿಸುವೆವೆಂದು
ಆ ಮುಗಿಲು ಚಣದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮನ ಸೇರ್ದು
'ಗೆಳೆಯನೊಡನೆನ್ನ ನೀನಾಡೆ'ಂದಿತೆಂದು ||

ಚಂದ್ರಮನು ನನ್ನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ ನಿಂತು
ದುಃಖದಿಂದಲಿ ಪೇಳಿದನಸಾಧ್ಯವೆಂದು—
ತಂಗಿಯರ ಕೂದಲನು ಸೆಳೆದೆಳೆದು ಅಂದು
ಸಂತಸವ ಪಡೆದುದನು ಸ್ಮರಿಸಿದನು ನಿಂದು ||

ಆಗೆನ್ನ ಬಿಳಿಮುಗಿಲು ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು
ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲೆದಾಡಿ ಬಹುದೂರಕೊಯ್ದು,
ಮುಗಿಲನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ
ಇಳಿಸಿತದು ನನ್ನನ್ನು. ಮರೆಯಾಯ್ತು ಮತ್ತೆ.

ಕೂಗಿದನು ಬಳಬಳನೆ; ಕಂಬನಿಯ ಸುರಿಸಿ
ಮೈಯಲ್ಲಿ ನೀರಾದೆ, ಆಯಾಸವಾಗಿ.
ಆಗಲಾ ಪರ್ವತವು ಭೀಕರದ ಮಾತು
ನುಡಿಯಿ'ತಂಜುಬುರುಕರಿಗೆ ಇದಲ್ಲ ತಾವು' ||

ಉರುಳಿದನು, ಮೇಲಿಂದ ಗಡಗಡನೆ ಕೆಳಗೆ—
ಗಡದಿಂದ ಪೊದರಿನಲಿ; ಕಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತೆ;
ಕಲ್ಲಿಂದ ಮುಳ್ಳಿಗೆ; ಮುಳ್ಳಿಂದ ಕಡೆಗೆ
ಕೆಸರಿದ್ದ ಗದ್ದೆಯಲಿ ಭೃಗುಪತನದಿಂದೆ ||

ಕೋಯೆಂದು ಕೂಗಿತದು ಅಂಗಳದ ಕೋಲಿ.
ನಾನೆದ್ದು ನೋಡುವೆನು ಬರಿಯ ನೆಲದಲ್ಲಿ
ಬಿದ್ದಿದ್ದೆ. ಚುಕ್ಕಿಗಳ ದೇಶದಲಿ ಹಾರಿ
ರೆಕ್ಕಗಳು ಹಾಳಾದ ಹಕ್ಕಿಯಂದದಲಿ ||

XIV. ಕುರುಬರ ತಿಮ್ಮ.

ಸಾವಿರ ಕುರಿಗಳ ಮಂದೆಯ ಕುರುಬಗೆ
ಅಂಕೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕಿರುತಿಹುದೆ?
ಕುರಿಗಳು ಮೇಯುವು; ನಡೆವುದು ಮಂದೆಯು —
ದಾರಿಯು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬೀಳುವುದು.

ಕುರುಬರ ತಿಮ್ಮನು ಕುರಿಗಳನಟ್ಟಿ
ನಡೆದನು ಕಾಡಿನ ಹಾದಿಯಲಿ.
ಮೇಯುವ ಕುರಿಗಳ ಮಂದೆಯ ಹಿಂದೆ
ನಿಂತಿಹ ಕುರುಬನಿಗೇಂ ಚಿಂತೆ?

ಬಂದರು ನಾಲ್ವರು ಕುದುರೆಯನೇರಿ
ದಾರಿಯು ತಪ್ಪಿದ ಸೈನಿಕರು.
‘ಕುರುಬನೆ, ನಾಡಿಗೆ ಹಾದಿಯದೆಲ್ಲಿ?’
ಎಂದರು ತಿಮ್ಮಗೆ ಸೈನಿಕರು.

‘ಕಾಡಿನ ನಡುವಿದು. ಕಳೆಯಿತು ಸಂಜೆ
ನಾಡಿನ ಹಾದಿಯು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ.
ಬಡಗಿಗೆ ತಿರುಗುತ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನಡೆಯೆ
ಪಡೆಯುವಿ ನಾಡಿನ ಪರಿಸರವ.’

ತಿಮ್ಮನ ಮಾತಿಗೆ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬ
ಪೇಳಿದ:—‘ಕುರುಬನೆ ಬಾಯಿತ್ತ.
ತೋರಿಸು ಹಾದಿಯ ನೀನೆಮಗೊಂದು
ಕೊಡುವೆನು ತುಂಬಾ ಹಣವೆ’ಂದು.

‘ಆದರೆ, ಮಂದೆಯ ಕಾಯುವನಾರು?
ತೋಳನ ತಡೆಯಲು ಯಾರಿಹರು?’
ಎನ್ನಲು ತಿಮ್ಮನು, ಸೈನಿಕನೆಂದ—
‘ತೋಳವು ಬಾರದು ಹೇ ಕಂದ.’

‘ಒಡೆಯನು ನನ್ನೊಳು ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ
ಮಂದೆಯನಿತ್ತನು. ಇಲ್ಲಿಂದ
ಹೋಗುವ ಧರ್ಮವು ರುಚಿನದು ನನಗೆ
ಒಡೆಯನ ಶಾಸನ ಬಿಡಲಾರೆ.’

ಎನ್ನುವ ತಿಮ್ಮನ ಮುಖವನೆ ನೋಡಿ
ಸೈನಿಕನೆಂದನು ಬೆರಗಾಗಿ.

‘ಸಾವಿರ ಕುರಿಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳು!
ನಾಡಿಗೆ ನಮ್ಮನು ನೀನೊಯ್ಯು.’

ತಿಮ್ಮನು ತಲೆಯನು ಆಡಿಸುತ್ತೆಂದ

‘ಆಗದು, ಆಗದು ನನ್ನಿಂದ.’

ಆಗಲೆ ಹಲವರು ಕುದುರೆಯನೇರಿ

ಬಂದರು ಜಯಜಯಕಾರದಲಿ.

ನಾಡಿನ ಹಾದಿಯ ಹುಡುಕುತಲವರು

ನೆಟ್ಟಗೆ ನಡೆದರು ಸೈನಿಕರು.

ತಿಮ್ಮನು ಚದರಿದ ಮಂದೆಯನೊಟ್ಟಿ,

ಹಾದಿಯ ಹಿಡಿದನು ಹಾಡುತಲಿ.

ಮರುದಿನ ರಾಜನ ದೂತನು ಬಂದು

ವಂದಿಸಿ ತಿಮ್ಮಗೆ ಹೇಳಿದನು:—

‘ಅರಸಗೆ ಮಂತ್ರಿಯು ಬೇಕಂತೆ

ನಾಡೊಳು ನೀನೇ ಅವನಂತೆ!’

ಕುರುಬರ ಬಾಲನು ತಿಮ್ಮನು ಒಡನೆ

ಚಿಂತಿಸಿ ಪೇಳಿದನಾತನಿಗೆ:—

‘ಒಡೆಯನಿಗೆನ್ನಯ ಸೇವಕನನ್ನನು

ದೊರಕಿದ ಬಳಿಕವೆ ನಾ ಬರುವೆ.’

XV. ಸಂಯುಕ್ತ .

ಜಾಂದಳಕೆ ರವಿಯಿಲ್ಲ; ಇಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಿಲ್ಲ;
ಚಂದವೆಂಬುದು ಮೂರು ಲೋಕಕಿನಿತಿಲ್ಲ.
ಸುಂದರಿಯೆ! ನಿನಗೆ ಕುಂಕುಮತಿಲಕ ಮೊಗಕ್ಕಿಲ್ಲ;
ಚಂದುಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಗೆಯಾಟವೊಂದಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಮುಂಜಾವ ಮುಸುಕಿದುದೆ?
ಬಲಿವ ಮೊದಲೇ ಮುಗುಳ ತುಂಬಿ ಮೂಸಿದುದೆ?
ನಲಿವ ಮೊದಲೇ ಹರೆಯ ಮೇದುದಲ್ಲವೆ ಮುಪ್ಪು?
ಲಲನೆ! ನಿನಗೀ ಪಾಡು ದೊರೆತ ಬಳುವಳಿಯೇ?

ನುಡಿದ ದೂತನ ಮಾತನಾಲಿಸುತೆ ಸಂಯುಕ್ತೆ
ಮಿಡುಕಿದಳು ಸೆರೆ ಬಿಗಿದ ಶೋಕದುಬ್ಬೆಗದಿ;
ಸಿಡಿಲ ನಾಲಿಗೆ ಹೊಡೆಯೆ, ಕುಡಿನೋಳೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯ
ಕೊಡುವ ಕಳಿಲೆವೊಲು ಕಂಬನಿಯ ಸುರಿಸಿದಳು.

ಜಾನೆಡೆಯ ನಿಟ್ಟಿಪಳು, ಕೈಮುಗಿವಳೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ,
ಜಾನಿಪಳು; ನಿಟ್ಟುಸಿರ ಸೂಸುತಿಹಳೊಮ್ಮೆ.
ಜಾನೆಂಬ ಪುಸ್ತಕವನೋಡಿ ತಿಳಿದವಳಂತೆ
ತಾನೆ ತನ್ನೊಳಗಿಂತು ಹಳವಿಸಿದಳಾಗ.

ಆವ ಸೀಮೆಯ ಸೇರಿ ಸಾರಿ ಮರೆವರು ಜಗವ?
ಆವ ನಾಡದು ನಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯ ಗೂಡು?
ಆವೆಡೆಯ ಸವಿಬಾಳು ಮುಕುತಿಬಳ್ಳಿಯ ಮುಗುಳು?
ಆವೂರ ಸೇರಿ ಮರೆವುದೆ, ಎನ್ನ ನೀರ?

ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ನಲೆಯೊರತೆ ಬತ್ತುವುದಿಲ್ಲ.
ಅಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಕೂಟ ಕಹಿಯಪ್ಪುದಿಲ್ಲ.
ಅಲ್ಲಿಯಾಸೆಯ ಸೊಡರು ಕರಿಕಿ ನಂದುವುದಿಲ್ಲ.
ಅಲ್ಲಿ ನೀನಾನೆಂಬ ಭೇದವೊಂದಿಲ್ಲ.

ಆ ನಾಡ ಸಂದು ನೀನೆನ್ನ ಮರೆವುದೆ, ನಲ್ಲ?
ಮೌನಮುದ್ರೆಯನೊತ್ತುವುದೆ ಎನ್ನ ಮೊಗಕೆ?
ಕಾನನವು ಬೆದರಿವುದು; ಕೋಗಿಲೆಯು ಬೆಚ್ಚಿವುದು;—
ಈ ನೆಲದ ಸೊಬಗೆನ್ನ ಜೀವನದ ಹಗೆಯು.

ನಿನ್ನ ನಗೆ ಬಣ್ಣವುರ ತೀವಲುಂಟೇನಿನ್ನು?
ನಿನ್ನ ಕುಡಿ ನೋಟ ಬರೆಯುವುದುಂಟೆ ರೂಪ?
ಬಣ್ಣನೆಯ ಸುಗ್ಗಿಯಿದು; ಜೀವಕಳೆಯಿನಿತಿಲ್ಲ.
ಬಣ್ಣಗಾರನ ಕುಂಚ ಬರಿದಾದುದಲ್ಲ!

ಮೂಡಿ ಮರೆಯಾಗುವೆಳನಗೆಯಂತೆ, ನೀನಿನಿಯ
ಮೂಡಿ ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೀ ಧರಣಿಯಿಂದು
ಕಾಡ, ಸುಡುಗಾಡ ಮಾಳ್ವೆಯಲಿ ಘೋರ್ಣಿಸುತ್ತಿಹುದು!
ಓಡುತ್ತೋಡುತೆ ಜೀವ ಮರೆಯನರಸುವುದು.

ಕನಸಾಗಿ ನೀ ಬಂದು ಅಳೆವೆಯೆನ್ನರು ಬಾಳ;
ನನಸಾಗಿ ಬಂದು ನೆಮ್ಮವೆ ಬೀಳುವೆದೆಯ.
ಮನಸಾಗಿ ಬಳಸೇರಿ ಸೆರೆಗೆಯ್ವೆಯಾತ್ಮವನು.
ಇನಿಯ ನೀನಾನೆಂಬ ಹದನಾವುದಿನ್ನು?

ಹಾರುತಿರಲೀ ಧಾತ್ರಿ! ಜಾರುತಿರಲೀ ಕಾಲ!
ಗಾರುಗೊಳಿಸಲಿ ವಿರಹಿಗಳೆ, ಬಂದ ಸುಗ್ಗಿ!
ಆರಾರನೆಂತೆಂತೊ ಕೊಂದು ಕೂಗಲಿ ಬದುಕು
ನೀರೆ ಈಕೆಗೆ ಕಣ್ಣನೀರೆ ಕೊನೆ, ಮೇರೆ.

ತಾರಗೆಯ ಮುಗುಳರಳೆ ನಗೆಯ ಸೂಸುವ ಬನದಿ
ನೀರನೊರಗಿಹನು ಸವಿಗನಸುಗಳ ಮೆದ್ದು.
ಹಾರುತಲ್ಲಿಗೆ ನೆಗೆದು, ತೋಳಪಾಶದಿ ಬಿಗಿದು,
ಸೇರುವೆನು. ಪುಲಕರೂಪದಿ ಮೈಗೆ ಬಿದ್ದು.

XVI. ನೆರೆ .

ಮಳೆಗಾಲ; ಜಿರೆಂದು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು,
 ಸುತ್ತಲು ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿದ್ದಿತು;
 ಗುಡುಗುಡು ಗುಡುಗುಡು ಗುಡುಗಾಡುತ್ತಿತ್ತು,
 ಥಳಥಳ ಮಿಂಚು ಥಳಿಸಿದ್ದಿತು!
 ಭೋರೆಂದು ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಲಿತ್ತು,
 ಒಲೆಯೊಳು ತನಿಗಿಂಡ ಕಳಕಳಿಸಿತ್ತು.

ಕೆಲಸವ ಪೂರೈಸಿ ಹೊಲದಿಂದ ಬಂದು
 ಚಳಿಕಾಯಿಸುತ್ತ ಮಂಜಣ್ಣನು,
 ಬೆಂಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದನಾಗ
 ನಾವೆಲ್ಲರವನ ಮುತ್ತಿದ್ದೆವು;
 ಕತೆಗಾರ ಮಂಜಣ್ಣ ಬಲು ಮುಹಿಯಾಳು,
 ಅದರವನಾ ಬಾಳು ಕಗ್ಗಲ್ಲ ಬಾಳು!

ಅಲ್ಲಿಯೆ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟು
 “ಮಂಜಣ್ಣ, ಒಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿ”ಂದನು.
 ಅದ ಕೇಳಿ ಬಹುದೂರ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟು
 ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆತಂದನು.
 “ಕಟ್ಟಿದ ಕತೆ ಬೇಕೋ? ನಡೆದದ್ದೆ ಸಾಕೋ?
 ಯಾವುದು ಎಲೆ ಕಿಟ್ಟು?” ಮಂಜಣ್ಣನೆಂದ.

“ಕಟ್ಟಿದ ಕತೆಯೇಕೆ, ನಡೆದದ್ದೆ ಹೇಳು.”
 ಎಂದೆವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ.
 ಮಂಜಣ್ಣ ಕತೆ ಹೇಳಲಾರಂಭಮಾಡೆ
 ಎಲ್ಲರು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆತಂದರು;
 ಮಂಜಣ್ಣನೆಂದರೆ ನಮಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣ,
 ಕತೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನತಿಪ್ರಾಣ.

“ಆಗಿನ್ನೂ ನಾ ಹುಡುಗ, ಕಿಟ್ಟುವಷ್ಟಿದ್ದೆ
ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದಾಚೆಯಲಿ.”

“ಆ ಮೇಲೆ? ಆ ಮೇಲೆ? ಆ ಮೇಲೆ? ಹೇಳು!”
ಎಂದೆವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ.

“ದೇವರು ಕಳುಹಿದನೆಂದೆಂಬರಣ್ಣ
ಪಾಪಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯದೆಂದೆಂಬರಣ್ಣ!

ದೇವರೊ ದೆವ್ವವೊ ಯಾರಾದರೇನಂತೆ
ಬಲು ಘೋರವಾಗಿದ್ದಿತಾ ಮಳೆಯು!

ಹೊಳೆ ಬಂದು, ನೆರೆಯೇರಿ, ಊರೂರೆ ತೇಲಿ
ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳ ಬಲು ನುಂಗಿತು.”

“ಆ ಮೇಲೆ? ಆ ಮೇಲೆ? ಆ ಮೇಲೆ? ಮೇಲೆ?”
ಎಂದೆವು ಮತ್ತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿ.

“ನಡುರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು, ಮಲಗಿದ್ದೆವೆಲ್ಲ,
ಗುಡಿಸಲ ಸುತ್ತ ನೀರೇರಿತು!

ಪಡಚಾಗುಡ್ಡೆವು ಕಿಟ್ಟು ನಾವೆಲ್ಲ,
ಹಂಡ್ನಾಯಿ ನಮ್ಮ ಕಾಪಾಡಿತು.

ಬಗುಳಿತು, ಬಗುಳಿತು ಕರೆಯಿತು ನಮ್ಮ,
ಏಳಲೆ ಇಲ್ಲವು ನಮ್ಮಪ್ಪ ಅಮ್ಮ.”

“ಏಳುರದಾಗಿತ್ತೆ ಮಂಜಣ್ಣ, ನೀನು?
ಹೋಗಲಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಹೇಳೆ”ದೆವು.

“ಆಗಿನ್ನು ಸಣ್ಣವನಾಗಿದ್ದೆ ನಾನು
ಸಿನ್ನಷ್ಟು ಕಿಟ್ಟು, ಇರಲಿಲ್ಲವೊ.

ಕೇಳಿರಿ ಹೇಳುವೆ, ಮುಂದಾದ ಕತೆಯ,
ಆ ಮೇಲೆ ನಮಗಾದ ಬಲು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಥೆಯ.

“ಹಂಡ್ನಾಯಿ ಬಗುಳಿತು ಬಲು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ
ಮಲಗಿದ್ದರೆಲ್ಲರು ಮೈಮರೆತು;
ಕಡಗದು ಬಾಗಿಲ ಹಗ್ಗವ ಹರಿದು

ಒಳನುಗ್ಗಿತೆಮ್ಮ ಕರೆಕರೆದು.
 ನೆರೆಯೇರಿ ನೀರುಕ್ಕಿ ಮೊರೆಮೊರೆದು ಬಂತು,
 ನೊರೆಯಾಗಿ ಸುಳಿಸುಳಿದು ಭೋರ್ಗರೆದು ಬಂತು!
 “ಎಬ್ಬಿಸಿತಪ್ಪನ ಕೂಗಿಕೊಂಡೆದ್ದ,
 ಅಮ್ಮನ ನನ್ನ ಎಬ್ಬಿಸಿದ;
 ಹುಡ್ಡಾಯಿ ಬಾಲವನಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು,
 ನೆರೆ ಬಂದು ಹೊಸಲಿಗೇರಿದ್ದಿತು!
 ‘ಮಾಡುವುದೀಗೇನು’ ಎಂದ ನಮ್ಮಪ್ಪ!
 ‘ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಮಂಜೂ!’ ಎಂದಳೆಮ್ಮಮ್ಮ!
 “ಹಣತೆಯ ದೀಪವ ಹೊತ್ತಿಸಿ ನೋಡೆ
 ಹೊಳೆ ನೀರು ಭೋರೆಂದು ಏರುತಿತ್ತು;
 ಅಪ್ಪ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲು ತಿರುಗಿ,
 ಮುಖವರಳಿತನನಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿ:
 ಬಿದಿರಟ್ಟವ ಹಿರಿದು ಜೋಡಿಸಿ ಒಟ್ಟಿ
 ತಪ್ಪನ ಮಾಡಿದನತಿ ಬೇಗ ಕಟ್ಟಿ!
 “ಏರಿತು! ಏರಿತು! ಭೋರ್ಗರೆವ ನೀರು!
 ಮುಂಭಾಗದಾ ಗೋಡೆ ದೊಪ್ಪೆಂದಿತು!
 ಮನೆಯೊಳಗೆ ನೀರ್ ನುಗ್ಗಿ ಮೊಳಕಾಲಿಗೇರಿ
 ಹುಡ್ಡಾಯಿ ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿದ್ದಿತು!
 ದೇವರೇ ಗತಿಯೆಂದು ತಪ್ಪವನೇರಿ
 ತೊರಟೆವು ಭೋರೆಂಬ ನೆರೆಯೊಳು ಹೋರಿ!
 “ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು, ಥಳಿಸಿತು ಮಿಂಚು,
 ಸಿಡಿಲೆರಗಿ ಭೂಮಿ ನಡುಗಿದ್ದಿತು;
 ಹಾರುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ತೇಲಿತು ತಪ್ಪ,
 ಜೀವ ಕೈಯಲಿ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು;
 ತಪ್ಪ ನೇರಿತು ದಡವ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ—
 ನಮ್ಮಪ್ಪ ‘ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಹುಡುಗಲ್ಲಿ?’ ಎಂದ.

“ತೆಪ್ಪವ ಏರುವ ಗಲಿಬಿಲಿಯಲ್ಲಿ
 ಹಂಡನ ಮರೆತು ಬಂದಿದ್ದೆವು!
 ಅಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಸುರಿಯಿತು ನೀರು,
 ತುಸು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡ.
 ಅಪ್ಪನ ಮನದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಬಂತೋ?
 ತೆಪ್ಪ ಹತ್ತುತ ಗುಡಿಗೆ ಹೊರಟನು ಮತ್ತೆ!
 “‘ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಬೇಡ’ ಎಂದಳೆಮ್ಮಮ್ಮ;
 ಅಪ್ಪನು ಹೊರಟನು ಇಂತೆನ್ನುತ;
 ‘ನಮ್ಮನು ಕಾವಾಡಿತಾ ಹಂಡನಾಯಿ
 ಬಾಯಿಲ್ಲದದನು ಕೈಬಿಡುವುದೇ?’
 ಅಪ್ಪ ಹೋದನು ಬೇಗ; ತೆಪ್ಪ ಮರೆಯಾಯ್ತು,
 ಅಪ್ಪನಿಗು ನಮಗದೆ ಕಡೆನುಡಿಯಾಯ್ತು!
 “ಅಪ್ಪ ಹೋದವ ಮತ್ತೆ ಹಿಂತಿರುಗಲಿಲ್ಲ,
 ಹಂಡ್ನಾಯಿ ಕೂಡ ಬರಲಿಲ್ಲವು;
 ಮೂರು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಹೊಳೆಯಾಚೆಯಲ್ಲಿ
 ನಾಯಿಯುಂಟಾದ ಹೆಣ ಸಿಕ್ಕಿತಂತೆ!
 ನಾಯಿಗಾಗಪ್ಪನು ಜೀವನ ಕೊಟ್ಟ,
 ಉಪಕಾರಕಾಗಿಯೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟ!”
 ಮುದುಕನ ಮೋರೆಯ ನೋಡುತ್ತ ನಾವು
 ಬೆರಗಾಗಿ ಕುಳಿತೆವು ಮಾತಾಡದೆ.
 ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅಳದ ಮಂಜಣ್ಣನಂದು
 ಕಣ್ಣೀರ ಕರೆದುದನು ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತ.
 ಅವನಪ್ಪ ಸತ್ತುದಕಾಗತ್ತದಲ್ಲ!
 ಅವನಪ್ಪನಾ ನೀತಿಗಾಗತ್ತನಲ್ಲಿ!

XVII. ಸಿರಿಪನ್ನೆ.

೧.

ಅರೇ ಈಕೆಯು ನಡೆವಳು, ಜೋರನ ಪದಗಳ ಭೂಮಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತ,
ಜಲಿಸುವ ಉಸುರನು ಮೆಲ್ಲನೆ ತಡೆಯುತ್ತ,- ಮರಣದ ಚೇಷ್ಟೆಯ ನಟಿಸುತ್ತ,
ಎಡದಲಿ ಬಲದಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮಿಂಚನು ಸೂಸುತ್ತಲಿ,
ಏತರ ಗುಡುಗನು ಗುಡುಗಿಸೆ ಬರುವಳು ಕಾಲನನಂತದ ಒಂದಳದಿ? ||

ದೂರದ ಉರುಳುವ ಸಾಗರದೂರ್ಮಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ,
ದೂರದ ಶಬ್ದದ ದೀರ್ಘದ ಪಡಿದನಿ ತಿಳಿಯದ ತೆರದಲಿ ಹರಿವಂತೆ,
ಮೇಘದ ನಿಲಜ್ಞಾಯೆಯು ಬಿಸಿಲನು ಮೆಲನೆ ಕ್ರಮಿಸುವ ತೆರದೊಳಗೆ
ಬರುವಳು, ಹಾಹಾ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುವಳು, ದುಃಖಿತಹೃದಯದ ಸಿರಿಪನ್ನೆ ||

‘ಘೋಟಾರಾಣನು ಕಾಣನು, ತಾಯೇ! ಸಂಜೆಯ ಕತ್ತಲೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು.
ದೂರದ ಭೇರಿಯ ಬಿರುದನಿ ಮೂಲವ ನೋಡಲು ಪೋದನೆ ಮನಸೋತು?
ಉನ್ನತ ಬೆಟ್ಟದ ಗುಮ್ಮಗೆ ಬೆದರುತೆ, ಮೂಲೆಯ ತಮದೊಳು ಅಡಗಿಹನೆ?
ಸಂಜೆಯ ಸುಯ್ಯಲು ಮಾರುತವೇಗಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನೀಯುತ್ತ ಓಡಿದನೆ? ||

‘ಇಂಚರದರಗಳಿ, ಮಂಜುಲ ಸರದಲಿ ಉದಯನ ಕರೆಯೈ ಒತ್ತಡವೆ!
ಎಲ್ಲಿಗೆ ಪೋದನು ಉದಯನು ತಾಯೇ? ಮನಸನು ಖೇದವು

ಕೊರೆಯುತ್ತಿದೆ!

ಅಟವು ಸಾಗದು, ಪಾಡವು ಸಾಯಲಿ, ಊಟವ ಮಾಡನು ಕೇಳೆ, ತಾಯೇ
ಬೀರದ ಸೂಡಿನ ಬೇಟೆಯ ಕತೆಗಳ ಕೇಳೆನು ಉದಯನು ಇಲ್ಲದೊಡೆ ||

ಹುಡುಕುವೆ, ಹುಡುಕುವೆ, ಬಾರೆಲೆ ತಾಯೇ!

ಸೊಡರನು ಬೆಳಗಲು ನೀ ಬಾರೆ! ||

ಎನ್ನುತ ಉದಯನ ಓರಿಗೆಯ

ಬಾಲನು ಪಿರಿದುರೆ ರೋದಿಸಿದ ||

ಅಣುಗನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೋನದಿ ಕಂಬನಿಯಿತ್ತುಳು ಪನ್ನೆಯು ಸೆರಗಿಟ್ಟು.
ಆಗಳೆ, ಕುವರನ ಕಂಗಳು ನುಂಬನಿ ಸೋನೆಯ ಕರೆದುವು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು.
ಜನನೀ-ಪುತ್ರರ ಒಲುಮೆಯ ದುಃಖವು ಐಕ್ಯವ ಪೊಂದಿತು. ಮುದ್ದಿತ್ತು
ಪನ್ನೆಯು ಪರಿವೋಗ ಬಾಲನ ಕಂಗಳ ಸೊದೆಯನು ಕುಡಿಯುತ್ತ
ಪೇಳಿದಳು ||

‘ಕಂದನೇ, ಕೇಳು! ಉದಯನು ನಿದ್ರೆಯ ತಾನೇ ಮಾಳ್ವನು ಸುಖದೊಳಗೆ.
ಗೋಳನ್ನಿಡುತಲಿ ರಾಣನ ನಿದ್ರೆಯ ಕೆಡಿಸಲು ಬಾರದು ಬಾಲಕನೇ.
ಆಟವನಾಡೈ ರಾಣನ ಪಾತ್ರವ ವಹಿಸುತೆ, ಈಗಳೆ, ಎಲೆಕಂದ!
ತೊನೆಯುವ ಹೂವಿನ ಗೊಂಚಲ ಮುಕುಟವನಿಡುತಲಿ ಮನಸನು
ಪೂರೈಸೆ. ||

‘ಎರೈ ಗದ್ದುಗೆ—ಎಲರಿನ ಏರುಂಗತಿಯಾ ವೀಚಿಯ ಮೆಟ್ಟಲನು
ಮೆಟ್ಟಿತ—ಸೈಸಿನ ರಾಜ್ಯವನಾಳಲು, ಉಬ್ಬುವ ಬೀರದ ಮೈಯೊಂದು.
ಇಂದಿನ ಸಂಜೆಗೆ ದೇಶದ ರಾಣನು ಪನ್ನೆಯ ಪುತ್ರನು ಜನಗಳಿರ!
ಉಡು ನೀ ಬಟ್ಟೆಯ, ತೊಡು ನೀ ಧಾಣೆಯ, ಝಳವಿಸು ಕತ್ತಿಯ
ನೀ ನೀರಾ! ||

‘ಛೋಟಾ ರಾಣಿಗೆ ಪನ್ನೆಯ ಪುತ್ರಗೆ ಮಂಗಲ ಬೆಳಗಲಿ ಧರಿಯಲ್ಲಿ
ಸಾಗರವೇಷ್ಟಿತ ಜಗದೊಳು ನಿನ್ನಯ ಭತ್ರದ ಆಶ್ರಯ ಜೆಚ್ಚಿರಲಿ.
ವಂದಿಯ ಸ್ತೋತ್ರವ ಕೇಳುತ ಬಿರಿಸೊಗನಿದ್ರೆಯ ಮಾಡುತ್ತ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳು
ಕನಸೊಳು ನನಸಿನ ವೈಭವ ತಳೆಯತ ಜನ್ಮನ ಸಾರ್ಥಕ ನೀಮಾಡು.’

ಅಂಬೆಯ ಮಾತನು ಲಾಲಿಸುತ್ತ
ಕುವರನು ಪೇಳಿದ ನಲಿಯುತ್ತ ||

‘ರಾಣನ ಪಾತ್ರವ ವಹಿಸುವೆ, ತಾಯೇ! ಬಾರಾ ರಾಣಿಯು ನೀನಿಂದು.
ಅರಿಗಳ ಗೋಣನು ಮುರಿಯುತ್ತ, ನಾಡೊಳು ಶಾಂತಿಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆಳುವೆನು.
ದಾರಿಯಗೆಟ್ಟಿಹ ಉದಯನ ಹುಡುಕಲು ಚಣದಲಿ ಓಡಿರಿ, ಸೈನಿಕರೆ!
ನಾಡೊಳು ಶಾಂತಿಯ ನೆಲೆಸಲು ಪೋಗಿರಿ, ಎನ್ನಯ ಪ್ರೀತಿಯ ರಾವುತರೆ!!’

ಕಪಟದ ವಚನವು ಕುವರನ ಕೋಮಲ ಮನದೊಳು ನಾಟಿತು ಎಂದೆನುತ
ಪನ್ನೆಯು ಮನದಲಿ ಸಂತಸಲವನನು ತಳೆಯುತ ಕಂದನ ಹರಸಿದಳು.
ರಾಣನ ವೇಷದ ಹರುಷದ ಬಾಲನ ಮಲಗಿಸಿ ತೂಗುಂದೊಟ್ಟಿಲೊಳು
ಸುಖಮಯ ದುಃಖದ ಧಾಟಿಯ ಪದದಲಿ ಪುತ್ರಗೆ ಜೋಗುಳ
ಪಾಡಿದಳು. ||

ಸಪ್ತ ಸಾಗರ ಗುಹೆಗಳಿಂದಾ	ಹಡಗುವೋಡುವ ಸಿಂಧುವಿಂದಾ
ಜಗವಪಾಲಿಪ ಲೀಲೆಯಿಂದಾ	ನಲಿಪ ತನಿವಣ್ಣ ವನಗಳಿಂದಾ
ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಗರ್ಭದಿಂದಾ	ತಾರೆ ಬೆಳಗುವ ಲೋಕದಿಂದಾ
ಶಾಂತಿ ತಂದಿಹೆನು— ನಗುಮೊಗದ ಕಂದಾ	ಕಪ್ಪತಂದಿಹೆನು— ನಗುಮೊಗದ ರಾಣಾ
ಶಾಂತಿತಂದಿಹೆನು.	ಕಪ್ಪತಂದಿಹೆನು.

ದೇಶಚರಿತೆಗೆ ಕುಂದು ತರುವಾ	ರಾಜನಾಗುವ ಕನಸು ತಂದಿಹೆ;
ದೇಶದೈಸಿರಿ ಸೂರೆಗೈವಾ	ಆತ್ಮಯಜ್ಞದ ಗೋರಿ ತಂದಿಹೆ.
ಮೈಚ್ಛರಬ್ಬರ ತುಳಿಯಲಿಂದಾ	ಸತ್ಯವಾಗುವ ಕನಸು ತಂದಿಹೆ.
ಹೂಡು ಯುದ್ಧವನು	ಹೊಂದು ಶಾಂತಿಯನು
ಕಾಯು ಗೌರವವ.	ನೀ ಕನಸ ರಾಜ್ಯದೊಳು.

೨.

ಬೆಟ್ಟಿದು, ತಿಟ್ಟಿದು, ಪೊಲನಿದು, ತೊರೆಯಿದು, ಎಂಬುದ ನೋಡದೆ
ಓಡುವಿಯಾ?
ಮುಂದಕೆ ನಿನ್ನನು ನೂಕುವರಾರೈ ಇದಿರೊಳು ನಿನ್ನನು ಸೆಳೆಯುತ್ತ?
ನಿಲ್ಲೆಲೆ! ನಿನ್ನಯ ಕಿವಿಯೊಳು ಬೆಂಕಿಯ ವಾರ್ತೆಯನುಸುರುವೆ ವನವೀರಾ!
ಕಲ್ಲಿಗೆ ಎಡವುವಿ, ಮುಳ್ಳಿಗೆ ತಡವುವಿ, ಬೀಳುವಿ ಕರ್ಮಡು ಮಧ್ಯದೊಳು ||
ನರಕದ ದ್ವಾರವು ತೆರೆದಿದೆ ಮುಂದಕೆ! ಕುದುರೆಯ ರಭಸವನಿಳಿಸಯ್ಯಾ—
ರಭಸದ ಜೋರಿಗೆ ನರಕದ ಗೋಡೆಗೆ ಮಂಡೆಯನೊಡೆಯುತ
ಸಾಯುವಿಯಾ?

ಕುದುರೆಯ ನಿಲ್ಲಿಸೆ, ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದಲೆ ಕುದುರೆಯ ಕಾಲನು ನೀ ಕಟ್ಟು!
ಅಥವಾ, ಕುದುರೆಯ ಬೆನ್ನನೆ ಬಿಡುತಲಿ ಮೂರ್ಖನೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ನೀನುಳಿಯು ||

ನಿನ್ನಯ ಬೆನ್ನಿನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೂಗುತ್ತ, ಕೀರುತ ಓಡುವರಿವರಾರು?
ಅವುಗಳ ಭಯದಿಂದ ನೀನೇಂ ಓಡುವಿ? ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೋಡದೆ ನೀವೇಳು.
ಅನ್ನೆಯ, ಮಚ್ಚರ, ಪಾಪವು, ಮುನಿಸುಂ, ಎಂಬೀ ಮಿಗಗಳು ಓಡುವವು.
ಬೆನ್ನನು ಹಿಡಿಯುತ್ತ ಮೋಸದ ರಕ್ತದ ನಿನ್ನನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೇ ಮೂಳಾ! ||

ಓಡುತ್ತ ಓಡೈ—ಬೀಳುವ ತನಕಂ ಬೀಳುವ ಯೋಚನೆ ನಿನಗಿಲ್ಲಾ!
ಬೀಳುತ್ತ ಬೀಳೈ—ರಭಸದಿ ಓಡಿದ ಮನುಜನು ಬೀಳಲೆಬೇಕಲ್ಲಾ!
ಇದಿರೊಳು ಎಲ್ಲವು ಶೂನ್ಯವು ನಿನಗೆಲೆ! ಓಡುತ್ತ ಓಡೈ ರಾವುತನೆ!!
ಆದರೆ, ನಿಲ್ಲೆಲೆ! ಇಸಿತುಂ ಚಿಂತಿಸು ತನ್ನೀ ಕಾರ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ||

ಸಿಡಿಯುವ ಸಿಡಿಲಿನ, ಮೊರೆಯುವ ಕಡಲಿನ, ರೋಷದ ಸಿಂಗನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯು
ಬರುವನು ನಿದ್ವೆಯ ವಧೆಯನು ಮಾಡಲು—ಗಾಢದ ನಿದ್ವೆಯ ಮಾಡದಿರು.
ರೂಪದಿ ಮೃತ್ಯುವು; ವರ್ಣದಿ ಕತ್ತಲೆ; ದೇಹದ ಗಾತ್ರದಿ ಕಾರ್ಮುಗಿಲು.
ತಿರುನೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಸೌಳನೆ ಸೀಳುವ, ಪಿಡಿಯುತ್ತ ಕೈಯೊಳು ಕೂರಂಬು ||

ದ್ವಾರವನೊಡೆಯುತ್ತ ಪ್ರಥಮದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಬಂದನು ಖೂಳನು ವನವೀರ
ಸುತ್ತಲು ಮುತ್ತಲು ದೃಷ್ಟಿಯ ಕೂರಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತ, ಹುಬ್ಬನು ಗಂಟೆಕ್ಕಿ.
'ನೋಡಲೆ ದಾಸಿಯೆ! ಖೂಳನ ಪುತ್ರನ ತೋರಿಸು ರಾಣನಿಗೆ'ನೆಂದು
ಪನ್ನೆಯ ಕೋಮಲ ಕೇಶವನೆಳೆದನು ತನ್ನಯ ಕಲಾಕಯಾ
ಮುಷ್ಟಿಯೊಳು ||

'ಎನ್ನಿಂ ರಾಣನ ಪುತ್ರನ ತೋರಿಸೆ ಆಗದು, ಆಗದು ಎಲೆ ಮೂಳಾ!
ಸ್ವಾಮಿಯ ಭಕ್ತಿಯ ದೂಷಿಸೆ ಪನ್ನೆಯ ಹೃದಯವು ನಿಜದಲಿ ಚಿಂತಿಸದು.
ತಿರುಗೆಲೆ! ಸಾಸಿರ ತಾರಿಯು ಮಿಡುಗುತ್ತ ನೋಳ್ಪುವು ನಿನ್ನನು ಬಾಂದಳದಿ
ಶಿಶುಗಳ ಹತ್ಯವ ಮಾಡುತ್ತ ನರಕದ ಕೆಸರನು ರಾಣಾ ಪೊಂದದಿರು.' ||

ರಾಣಗೆ ಪನ್ನೆಯು ಇಂತೆಂದು
ಪಥದ ವಚನವ ಪೇಳಿದಳು ||

ರಾಣನ ರೋಷವು ಹೆಚ್ಚಿತು; ಕಣ್ಣೊಳು ರಕ್ತದ ಕಿಡಿಗಳು ಹಾರಿದವು.
ಕತ್ತಿಯನೆತ್ತುತೆ 'ಈಗಳೆ ನಿನ್ನನು ವಧಿಸುವೆನೆ'ನ್ನುತ ಗುಡುಗಿದನು.
ಆಗಲಾ ತೊಟ್ಟಿಲ ನಿದ್ದೆಯ ಸೊಗದಲಿ ಪನ್ನೆಯ ಪುತ್ರನು ಕನವರಿಸಿ,
-ಛೋಟಾ ರಾಣನು ನಾನೆಲೆ, ಖೂಳಾ! ಬಾರೆಲೆ'ಯೆನ್ನುತ ಪಡೆನುಡಿದ. ||

ಪನ್ನೆಯ ಸೆಳೆಯುತ ತೊಟ್ಟಿಲ ಸನಿಹಕೆ ಬಂದನು ಖೂಳನು ವನವೀರಾ
ಕತ್ತಿಯನೆತ್ತುತ, ರಭಸದಿ ತಿರನೆ ತಿರಿಗಿಸಿ ಮೇಲಕೆ ಹಾರಿಸುತ.
ಪನ್ನೆಯ ಪುತ್ರನ ಕುಸುಮದ ಕೋಮಲಹೃದಯದ ಲಘುತರ ಮಧ್ಯದೊಳು
ತಿವಿದನು ಮೂರ್ಖನು ಹೃದಯದ ಮಧುವದು ಚಿಳ್ಳನೆ ಮೇಲಕೆ
ಹಾರಲದು. ||

ವಿಾವಾರ್, ವಿವಾರ್, ಮನು ಹೇ ವಿವಾರ್! ಎನ್ನುತ ದೈನ್ಯದಿ
ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು

ಪನ್ನೆಯ ಪುತ್ರನು ಅಸುಗಳ ತೊರೆದನು ಕನಸಿನ ನನಸೊಳು ಸುಖದಿಂದ
ನಿರ್ಮಲರಕುತದಿ ಕೈಯನು ಮುಳುಗಿಸಿ, ಖೂಳನು ಅಲ್ಲಿಂದೊರವಂಟೆ
ಆರೆಗೆ ಫಲಿಸಿದ ರಕ್ತದ ದೃಶ್ಯವ, ಮನಸಿನ ಪಟದಲಿ ಲೇಖಿಸುತ. ||

ದುಃಖದ ಪನ್ನೆಯು ಕಂಬನಿ ಮಿಡಿಯುತ ತೊಟ್ಟಿಲ ಮೇಲಕೆ ಬಾಗುತಲಿ,
ಪುತ್ರನ ಬಿರಿಯದ ನಸುನಗು ಮುಗುಳಿನ ಮೊಗವನು ಮುದ್ದಿಸಿ ದುಃಖದಲಿ,
ಅನುಪಮಕೃತ್ಯವ ಮಾಡಿದ ಪುತ್ರಗೆ ಚರಮದ ಮಾತಿನ ಗೀತೆಯನು
ಮೋದದಿ ಪಾಡುತ ಮೂರ್ಛೆಯ ಪೋದಳು ಕಂದನ ಗುಣಗಳ ನೆನೆನೆನೆದು||

ಇನ್ನು, ಜಗದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ
ದೇಶಭಕ್ತಿ ಮೂಡುವಂದು
ಸ್ವರಣೆಯೊಳಗೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆ
ಬರಲಿ ವೀರನೆ ||

ಜನರು, ಮಾತೃದೇಶಕ್ಕಾಗಿ
ಸತ್ಯಸಂಘ ಪಿಡಿದು ಮುಂದೆ
ಅಸುವ ತೊರೆದ ವೀರಬಾಲ
ನೆಂದು ಪಾಡಲಿ ||

XVIII. ಪಾಲುಮಾರಿಕೆ .

ಯಾವಳೊಬ್ಬ ಹಾಲುಗಿತ್ತಿ
ಹಾಲ ಕೊಡವ ತಲೆಯೊಳೆತ್ತಿ
ಹೊಳೆಯಾಚೆಗೆ ಕಡೆಯಲೊತ್ತಿ
ಕಡಕೆ ಬಂದಳು.

ತಡವಿಸಿರೆ ಕಡವ ತೆರೆಯೆ,
ಕೊಡವನಿಳಿಸಿ ನೀರನೆರೆಯೆ,
ಹಾಲಿನರಕೆ ನೆರೆದು ನೊರೆಯೆ
ತುಂಬಿತಾ ಕೊಡಂ.

ಅವಸರದಂ ದೋಣಿ ಹತ್ತಿ
ಕುಳಿತಳಾಕೆ ಬಾಣಿಗೊತ್ತಿ;
ತಿರುಗಲಂಬಿ ಹಗಲು ಮುತ್ತಿ-
ತಾಕೆಯ ಮೊಗದಿ.

ಮುಂಬಿಸಿಲಲಿ ಬೆಮರು ತುರುಗೆ,
ಸೂಸಿತು ಕಿರುನಗೆಯ ನಿರಿಗೆ—
ಜಾಲಾಕ್ಷದಿ ನುಸುಳಿ ಹೊರಗೆ
ಸುಳಿವ ಗಾಳಿಯೊ?

ಅನಿಬರ ಗಂಡಸರ ಮುಂತು
ಮೊಗವ ತೊಳೆಯದಿರುವಳೆಂತು?
ನೆರಗ ಸರಿಸಿ ನಿರಿಯೊಳಾಂತು
ತೊರೆಗೆ ಬಗ್ಗಲು,

ಸಡಳಿದ ತಿರುಗಣೆಯ ತಿಳಿಯ-
ದವಳ ಬಲದ ಕಿವಿಯ ಗಿಳಿಯ-
ವಾಲೆ ಜುಗುಳುವೊಡನೆ ಹೊಳೆಯ
ಗುಳುಗುಳೊರೆದುದು.

ಕಿವಿಯ ಮುಟ್ಟಲೋಲೆಯಿಲ್ಲ!
 ಕಿವಿಯ ಕುಸಿದು ಕೆಡೆದುದಲ್ಲ!
 ಕಣ್ಣಿಗುಕ್ಕುವೆದೆಯ ಗುಲ್ಲ
 ನಿಂತು ಹುಯ್ಯಳು—

‘ಇದ್ದದೆಲ್ಲ ಪೋದುದಲ್ಲ!
 ಮನದ ನೆಲೆಹು ಹರಿದುದಲ್ಲ!
 ದೇವರೆ, ಕೆಯ್ಯಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲ
 ನಟ್ಟನೀರಲಿ!

‘ಪೋದುದೆ ಕಟ ಕಣ್ಣಮುದೆ?
 ನೀರೆ ನನ್ನನದ್ದಿ ಕೊಂದೆ!
 ಗಳಿಸಿದನೇನ್ನೀರಿಗೆಂದೆ
 ವಾಲೆಯಿದನ್ನ?

‘ಅಮ್ಮನನಗೆ ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲ,
 ಗಂಡನಿದಂ ಕೊಂಡುದಲ್ಲ,
 ಅಕಟ ನಾನೆ ದುಡಿದೆನಲ್ಲ
 ಮೆಯ್ಯ ಮುರಿತದಂ?

‘ಗೊಲ್ಲರೆಮ್ಮ ಪಾಳ್ಯದಲ್ಲಿ
 ನನ್ನೊಬ್ಬಳ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ
 ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರಿಗಲ್ಲಿ
 ಇಂತಹ ವಾಲೆ?

‘ಇದರ ಚಿನ್ನದೇನು ಬಣ್ಣ?
 ಕತ್ತನೆಯಿದರಾರ ಕಣ್ಣ
 ಕುಕ್ಕದು? ಪದೆದೆದೆಯ ಹುಣ್ಣ
 ಜಲೆಯ ತೆತ್ತೆನೆ?

‘ಯಾವ ಕಟ್ಟು ಶನಿಯೊ ಕಣ್ಣು
ಕಟ್ಟುತ ತನಿಸುಖದ ಗಿಣ್ಣು
ಮುಕ್ಕುವೆನ್ನ ಬಾಯ್ಗೆ ಮಣ್ಣು
ನಕಟ ಹೆಟ್ಟಿತು?

‘ನಾದಿನಿ ಇದನೆಯೆಲೊಂದು
ದಿನಕಿತ್ತೆನೆ ಅವಳಿಗಿಂದು?
ನತ್ತೆ ಕರಿಯ ಕೊತ್ತಿಗೆಂದು
ಮನದಿ ನಕ್ಕೆನೆ?

‘ಹರಿದಿನಾರ ವಾಲೆಯನ್ನ
ಮುನ್ನ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲಡೆನ್ನ
ಹಾಲೆ ಹರಿವ ಹರಕೆಯನ್ನ
ಹೊಳೆಗೆ ಹೊತ್ತೆನೆ?

‘ಯಾರ ಸೊಟ್ಟು ಮೋರೆಯನ್ನ
ಕಂಡೆನೊ ಹೊತ್ತಾರೆಯನ್ನ?
ಜೀವಕೆ ಗಂಟಿಕ್ಕಿದೆನ್ನ
ತೊಡವೆ ಪೋದುದೆ?

‘ಕಳೆದು ಹೋದ ವಾಲೆಗಳಲೊ?
ಅಣಕುವ ನೆರೆಯವರಿಗಳಲೊ?
ತವರಂ ತಿವಿವತ್ತೆಗಳಲೊ?
ನನಗಾನಳಲೊ?

‘ಇನ್ನನಗಿದು ಬರುವುದುಂಟೆ?
ಬರಿದಿನ್ನೇಕಿದರ ತಂಟೆ?
ತಿರುಪತಿಯಲಿ ಹಣದ ಗಂಟೆ
ಕಡಲಿಗೊಗೆಯರೆ?’

ಮನಸಿನ ತನೆ ಕರಗಲಿಂತೆ
ಯಾರ ಮನಂ ಕೊರಗದಂತೆ?—
ಹಾಲುನಗೆಗೆ ಹನಿಯೆ ಚಿಂತೆ
ಹೆಪ್ಪುಗೊಳಿಸದೆ?

ಮೊಳಕಾಲಲಿ ಮೊಗವನೂರಿ
ಕುಳಿತಳಾಕೆ ತರಿಯ ಗೀರಿ;
ದಿನಮುಖದೆಲೆವನಿಯೊ? ಸೋರಿ
ತಾಕೆಯಂಬಕಂ.

ದೋಣಿಯೆಲ್ಲ ಮರುಗಿತಲ್ಲಿ —
ನುಡಿಗಳ ಬಾಯ್ಕುರುಕವೆಲ್ಲಿ?
ಜಲ್ಲೆ ತಗಲದಾಳವೆಲ್ಲಿ?
ಓಡವೋಡಿತು.

ತೊರೆಯನೊಬ್ಬ ರಸಿಕನಂತೆ,
ನಗುತ ನುಡಿದನವಳಿಗಿಂತೆ—
‘ಹೆರರ ಚಿಂತೆ ನಗೆಯ ಸಂತೆ
ಯಾರಿಗೊಲ್ಲದು?

‘ಎತಕನ್ನು ಬರಿದೆ ಚಿಂತೆ?
ಹೂವೆಯನಿತೆ ನನೆಯಿನಂತೆ;
ದುಡಿದಂತೆಯೆ ದುಡಿವೆಯಂತೆ—
ಹರೆಯವಿಲ್ಲವೆ?

‘ಊರೊಳರಲು ನೀರಿನೊರತೆ
ಚಿನ್ನಕೆ ನಿನಗೇನು ಕೊರತೆ?
ಹಾಲಿಗೈಸೆ ನೀರ ಬೆರತೆ
ಎಣ್ಣೆ ತುಪ್ಪಕೇಂ?

‘ನೀರಿಗಾಯ್ತು ನೀರ ಪಾಲು,
ಉಳಿದುದಿನ್ನು ಹಾಲ ಪಾಲು;
ಗೆಯ್ವ ಗೆಯ್ಯೆ ತನ್ನ ಪಾಲು
ಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೆ?’

XIX. ಧೃ ವ .

ಸುನೀತಿ ದೇವಿ । ನಿದ್ದೆ ತಿಳಿದು ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು ।

ಸುನೀತಿ ದೇವಿ । ನಿವ್ವೆ ತಿಳಿದು ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಹೊದ್ದ ಸೆರಗ ।

ಸರಿಸಿ ಮುದ್ದು ಮಗನ ಕಡೆಗೆ ।

ಕೈಯ ಚಾಚಿ ಕಾಣದಾದಳು ॥

ಮಗನ ಕಡೆಗೆ—

ಕೈಯ ಚಾಚಿ ಕಾಣದಾದಳು

॥ ೧ ॥

ತರಳ ನಿದ್ದೆ ಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ।

ಉರುಳಿ ಮುಂದೆ ಹೋದನೆಂದು ।

ತಿಳಿದು ಸರಿದು ಸರಿದು ನೋಳ್ತಳು ॥

ನೆಲಕೆ ಕೈಯ—

ಸವರಿ ಮಗನ ಕಾಣದಾದಳು

॥ ೨ ॥

ಏಳ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದು ದೀಪ ।

ಹುಚ್ಚಿ ನಾಲ್ಕೂ ಮೂಲೆ ನೋಡಿ ।

ಮಗನ ಮೋರೆ ನೋಡದಾದಳು ॥

ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ—

ಮಗನ ಮೊಗವ ಕಾಣದಾದಳು

॥ ೩ ॥

ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೀರ ತಂದು ।

ಕೊರಲ ಸೆರೆಯು ಉಬ್ಬಿ ಬರಲು ।

ಹೊರಟು ಮೂಕಳಂತೆ ನಡೆದಳು ॥

ಸುನೀತಿ ಎದ್ದು—

ಮನೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ನಡೆದಳು

॥ ೪ ॥

ಪೋಟ-ಪಟ್ಟಿ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳ !

ಬಾವಿ-ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿ !

ಕೇರಿ ಕೇರಿ ತಿರುಗಿ ನೋಳ್ವಳು ||

ಹಿಂದಕೊಮ್ಮೆ—

ಮುಂದಕೊಮ್ಮೆ ಹೊರಳಿ ನೋಳ್ವಳು

|| ೨೩ ||

“ಅಲ್ಲಿ ಇರುವನೇನೋ ತರಳ? !

ಎಲ್ಲಿ ಇರುವನೇನೋ ಕಂದ?” !

ಎಂದು ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಳು ||

‘ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆ—

ಹಿಂದೆ ಚಿಗರಿಯಂತೆ’ ನಡೆದಳು

|| ೨೪ ||

ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಮನಸಿ— !

*

ನಲ್ಲಿ-‘ಮಗನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ !

ಮಲಗಿಕೊಂಡನೇನೋ’ ಎಂದಳು ||

ಜೋಕಾಲಿಯಂತೆ—

ತೂಗಲಾಡಿ ಜಾಲೆ ದಣಿದಳು

|| ೨೫ ||

‘ಸಣ್ಣ ಕೂಸು! ಐದು ವರ್ಷ !

ತುಂಬಲಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ತನಕ !

ಎನ್ನ ಕೂಸು, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು ||

ಸಣ್ಣ ಗಿಣಿಯು—

ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಹಾರಿತು

|| ೨೬ ||

ದೇವರೆನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನು !

ದೇಗೆಯಂಥ ಕಣ್ಣುಗಳನು !

ಯೋಗಿಯಂಥ ಮನವ ಕೊಡುವನೇ? ||

ಕೊಟ್ಟಿರೇಗ—

ಮುಗಿಲನೇರಿ ನೋಡಿ ಬರುವನೇ?

|| ೨೭ ||

ಎಂದು ಹಲಬಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ।
ತಾಯಿ ಜೋಲು ಮೋರೆ ಹಾಕಿ ।
ಹುಚ್ಚಳಂತೆ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಳು ॥

ಮಂದಿಮಕ್ಕ—

ಳಳುವ ಕೇಳಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು

॥ ೧೦ ॥

ಗಿಡವೆ ಧ್ರುವನು, ದನವೆ ಧ್ರುವನು ।
ಕಲ್ಲೆ ಧ್ರುವನು, ಸೊಲ್ಲೆ ಧ್ರುವನು ।
ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಧ್ರುವನ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ॥

ಸುನೀತಿಯಲ್ಲಿ—

ಮೂಡಿತಿಂದು ಧ್ರುವನ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ

॥ ೧೧ ॥

XX. ಕಾಗೆಯ ಆಲೆ.

ಗರಿಯ ಕೆದರಿ ಬಂದಿತಂತೆ.
ಮೆಲ್ಲನದನು ಬೀಸಿತಂತೆ.
ತಲೆಯ ಜುಟ್ಟು ತೂಗುವಂತೆ,
ನವಿಲು ಮೆರೆದು ಕುಣಿಯಿತಂತೆ.

ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಕೂಗಿತಂತೆ.
ಮುಗಿಲು ಆಗ ಗುಡುಗಿತಂತೆ.
ಹಾವ ಹಿಡಿದು ತಿರಿಯಂತೆ.
ನಲಿದು ನಲಿದು ಕುಣಿಯಿತಂತೆ.

ಜಾಲರೆಲ್ಲ ಬಂದರಂತೆ.
ಹಣ್ಣಿನೆಲ್ಲ ಸುರಿದರಂತೆ.
'ಅನ್ನು ನವಿಲೆ' ಎಂದರಂತೆ.
ನವಿಲು ಬಹಳ ಕುಣಿಯಿತಂತೆ.

ನವಿಲಿನಂತೆ ಹುಡುಗರಂತೆ,
ಕುಣಿದು ಕುಣಿದು ಸೋತರಂತೆ.
ಆಗ, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತಂತೆ.
ಸೋನೆ ಮಳೆಯು ಬಿದ್ದಿತಂತೆ.

ಕಾಗೆಗೊಂದು ಆಲೆಯಂತೆ—
ನವಿಲಿನಂತೆ ಮೆರೆಯುವಂತೆ.
ನವಿಲ ಗರಿಯ ಕದ್ದಿತಂತೆ;
ಮೈಯ ತುಂಬ ಧರಿಸಿತಂತೆ.

‘ನಾನು ನವಿಲು’ ಎಂದಿತಂತೆ.
‘ನವಿಲು ನಾನು’ ಎಂದಿತಂತೆ.
ಮೋಡವೆಲ್ಲ ಹೋಯಿತಂತೆ.
ಬಹಳ ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿತಂತೆ.

ಬಾಲರೆಲ್ಲ ಬಂದರಂತೆ,
‘ಎಲ್ಲಿ? ಎಲ್ಲಿ?’ ಎಂದರಂತೆ.
ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನಕ್ಕರಂತೆ.
ಕಬೆಯ ಹಿಡಿದು ನಿಂತರಂತೆ.

ಕಾಗೆ ಮೇಲೆ ಹಾರಿತಂತೆ.
ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಬಳಲಿತಂತೆ.
ಕಾಣದಂತೆ ಹೋಯಿತಂತೆ.
ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚು ಕಾಗೆಯಂತೆ.

XXI. ನೀತಿಗಳು .

ಅಡಿಯ ಮುಂದಿಡೆ, ಸ್ವರ್ಗ; ಅಡಿಯ ಹಿಂದಿಡೆ, ನರಕ;
ಅಡಿಗಶ್ಯಮೇಧಫಲ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಮಡಿಯಲೇ ಬೇಕು! ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಗುರುವ ನಿಂದಿಸಬೇಡ; ಪರರ ಹಳಿಯಲು ಬೇಡ;
ಬರೆವರ ಕೂಡೆ ಹಗೆ ಬೇಡ; ಬಂಗಾರ
ಎರವು ತರಬೇಡ. ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಅನ್ನವನು ಇಕ್ಕುವುದು; ನನ್ನಿಯನು ನುಡಿಯುವುದು
ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆದಡೆ; ಕೈಲಾಸ
ಬಿನ್ನಣವಕ್ಕು. ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಉಳ್ಳಾಗ ಉಣಲಿಲ್ಲ, ಉಳ್ಳಾಗ ಉಡಲಿಲ್ಲ,
ಉಳ್ಳಾಗ ದಾನಕೊಡಲೊಲ್ಲ ದವನೊಡವೆ
ಕಳ್ಳಗೆ ನೃಪಗೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಕೋಪವೆಂಬದು ಕೇಳಿ! ಪಾಪದ ನೆಲೆಗಟ್ಟು;
ಕೂಪದೊಳು ನೇಣು ಹರಿದಂತೆ, ನರಕಕ್ಕೆ
ಕೋಪಿ ತಾನಿಳಿವ. ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಅಂತಿದ್ದ, ಇಂತಿದ್ದ, ಎಂತಿದ್ದನೆನಬೇಡಿ!
ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ತಿರುದುಣೆ, ಮಿಕ್ಕವರು
ಎಂತಿದ್ದರೇನು? ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಊರಿಗೆ ದೊರೆಯು ರೂಪು; ನಾರಿಗೆ ಗುಣವು ರೂಪು;
ಚಾರು ಕೋಗಿಲೆಗೆ ಸ್ವರ ರೂಪು; ಮನುಷ್ಯಗೆ
ಧೀರತ್ವ ರೂಪು; ಸರ್ವಜ್ಞ.

XXII. ಕುಲ .

ಯಾವ ಕುಲವು | ಸ್ವಾಮಿ | ತಿಳಿಯಬಾರದು

ಕಡಲ ಮಗಳ ಗಂಡನಂತೆ

ಅಡವಿಯೊಳಗೆ ಮಡದಿಯಂತೆ

ವೊಡವಿಗೆ ತಾನೊಡೆಯನಂತೆ

ಕೊಡೆಯ ಪಿಡಿದು ಬೇಡಿದನಂತೆ

ಯಾವ ಕುಲವು | ಸ್ವಾಮಿ | ತಿಳಿಯಬಾರದು

|| ೧ ||

ರಕ್ಕಸರಲ್ಲಿ ಕಾಳಗವಂತೆ

ಮರ್ಕಟರಲ್ಲಿ ಬಂಟರಂತೆ

ಪಕ್ಷಿವಾಹನದಿ ಮೆರೆದನಂತೆ

ಮುಕ್ಕಣೇಶ್ವರ ಮೊಮ್ಮಗನಂತೆ

ಯಾವ ಕುಲವು | ಸ್ವಾಮಿ | ತಿಳಿಯಬಾರದು

|| ೨ ||

ವಿದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥನಂತೆ

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶೂರನಂತೆ

ಕದ್ದು ಬೆಣ್ಣೆಯ ತಿಂದನಂತೆ

ಮುದ್ದು ಪುರಂದರ ವಿಠಲನಂತೆ

ಯಾವ ಕುಲವು | ಸ್ವಾಮಿ | ತಿಳಿಯಬಾರದು

|| ೩ ||

XXIII. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮ .

ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮವಿದು ಬಿಡಲರಿಯದು
ಯೋಚನೆಯ ಮಾಡಿ ಬಳಲುವುದೇಕೆ ಮನುಜ || ಪಲ್ಲವಿ ||

ಸೇತುವನು ದಾಟಿ ಲಂಕೆಗೆ ಪೋಗಿ ಹನುಮಂತ
ಪ್ರೀತಿಯಲಿ ರಾವಣನ ಪುರವನಳಿದಾ
ಸೀತೆಯನು ಕಂಡು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪೇಳಿದರೆ
ಪ್ರೀತಿಯಲಿ ರೂಪವನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಹರಿಯು ||

ಲೋಕಗಳಲೀರೇಳು ತಿರುಗುವಾ ರವಿರಥಕೆ
ಏಕಗಾಲಿಯು, ಏಳು ಕುದುರೆಯಿಂದಾ!
ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗದಲಿ ತಿರುಗುವಾ ಅರುಣನಿಗೆ
ಬೇಕೆಂದು ಚರಣಗಳ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಹರಿಯು ||

ಸಾಸಿರನಾಮದೊಡೆಯಾದಕೇಶವನನ್ನು
ಬೇಸರದೆ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು,
ದೇಶಾದಿದೇಶಗಳ ತಿರುಗುವಾ ಗರುಡನಿಗೆ
ನಾಸಿಕದ ಕೊನೆ ಡೊಂಕ ತಿದ್ದಲಿಲ್ಲ ಹರಿಯು ||

XXIV. ಮಾ ಯೆ .

ನಿಃ ಮಾಯೆಯೊಳಗೊ, ನಿನ್ನೊಳು ಮಾಯೆಯೊ, ।

ನಿಃ ದೇಹದೊಳಗೊ ನಿನ್ನೊಳು ದೇಹವೊ ಕೃಷ್ಣಾ? ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಬಯಲು ಆಲಯದೊಳಗೊ, ಆಲಯವು ಬಯಲೊಳಗೊ, ।

ಬಯಲು ಆಲಯವೆರಡು ನಯನದೊಳಗೊ? ॥

ನಯನ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೊ, ಬುದ್ಧಿ ನಯನದ ಒಳಗೊ, ।

ನಯನ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡು ನಿನ್ನೊಳಗೊ ಕೃಷ್ಣಾ? ॥

ಸವಿಯು ಸಕ್ಕರೆಯೊಳಗೊ, ಸಕ್ಕರೆಯು ಸವಿಯೊಳಗೊ, ।

ಸವಿಯು ಸಕ್ಕರೆಯೆರಡು ಜಿಹ್ವೆಯೊಳಗೊ? ॥

ಜಿಹ್ವೆ ಮನಸಿನ ಒಳಗೊ, ಮನಸು ಜಿಹ್ವೆಯ ಒಳಗೊ, ।

ಜಿಹ್ವೆ ಮನಸುಗಳೆರಡು ನಿನ್ನ ಒಳಗೊ ಕೃಷ್ಣಾ? ॥

ಕುಸುಮ ಗಂಧದ ಒಳಗೊ, ಗಂಧ ಕುಸುಮದ ಒಳಗೊ, ।

ಕುಸುಮ ಗಂಧಗಳೆರಡು ಮೂಗಿನೊಳಗೊ? ॥

ಅಸಮಭವ ಶ್ರೀ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದಿಕೇಶವನೆ ।

ಉಸುರಲೆನಗಳವಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ನಿನ್ನೊಳಗೊ ॥

XXV. ದಾ ಸ ರ ಹಾ ಡು .

ಮೋಸದಿ ಜೀವಿಯ ಘಾಸಿಯ ಗೈದುಡು
ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರೆ ಹೋದೀತೇ?
ಭಾಷೆಯ ಕೊಟ್ಟು, ನಿರಾಶೆಯ ಪಡಿಸಲು,
ಮೋಸನ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೇ?

ಸತ್ಯದ ಧರ್ಮವ ನಿತ್ಯವು ಬೋಧಿಸೆ,
ತೊತ್ತಿನ ಮನಸಿಗೆ ಸೊಗಸೀತೇ?
ತತ್ವದ ಸಾರ ವಿಚಿತ್ರದಿ ಪೇಳಲು,
ಕತ್ತೆಯ ಮನಸಿಗೆ ತಿಳಿದೀತೇ?

ಪುಕ್ಕಳಿ-ಬೊಂಬೆಯ ಚಿತ್ರದಿ ಬರೆದರೆ,
ಮುತ್ತನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನುಡಿದೀತೇ?
ಎತ್ತನು ಕೇಳಿದರೊತ್ತಿಗೆ ಹಣವ
ನ್ನಿತ್ತು, ವಿಶೋಕವ ಮಾಡೀತೇ?

ನ್ಯಾಯವ ಬಿಟ್ಟುನ್ಯಾಯವ ಪೇಳುವ
ನಾಯಿಗೆ ನರಕವು ತಪ್ಪೀತೇ?
ತಾಯನು ನಿಂದಿಸಿ ನೋಯಿಸುತ್ತಿರುವ-
ನ್ಯಾಯಿಗೆ ಮುಕುತಿಯು ದೊರಕೀತೇ?

ಬಾಯಿಯ ಕೊಬ್ಬಿಂ ಬೈಯುವ ಮನುಜಗೆ
ಘಾಯವು ತಾಗದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೇ?
ಮಾಯೆಯ ಮನದೊಳಪಾಯವ ಗೈವಗೆ
ಕಾಯದ ಕಷ್ಟವು ತೊಲಗೀತೇ?

XXVI. ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಕೊಡಬೇಕುತ್ತಮನಾದವಂಗೆ ಮಗಳಂ, ಸತ್ಪಾತ್ರದೊಳ್ ದಾನಮಂ; |
ಇಡಬೇಕೀಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸಮಂ, ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಸ್ವಾಮಿಯೊಳ್; ||
ಬಿಡಬೇಕೈ ಧನಲೋಭಮಂ ಸ್ವಜನರೊಳ್, ಮಷ್ಟಾತ್ಮರೊಳ್ಳೋಸ್ಕಿಯಂ; |
ಇಡಬೇಕಿದ್ದುಣಬೇಕೆಲ್ಯೆ! ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರಾ || ೧ ||

ರವಿಯಾಕಾಶಕೆ ಭೂಷಣಂ, ರಜನಿಗಂ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾಭೂಷಣಂ, |
ಕುವರಂ ವಂಶಕೆ ಭೂಷಣಂ, ಸತಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಷಣಂ, ||
ಹವಿ ಯಜ್ಞಾಳಿಗೆ ಭೂಷಣಂ, ಸರಸಿಗಂಭೋಜಾತಗಳ್ ಭೂಷಣಂ |
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕೆ ಭೂಷಣಂ. ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರಾ || ೨ ||

ಉಡುರಾಜಂ ಕಳೆಗುಂದಿ ಪೆರ್ಚದಿಹನೇ? ನೈಗೋಧ ಬೀಜಂ ಕೆಲಂ |
ಸಿಡಿದುಂ ಪೆರ್ಮರವಾಗದೇ? ಎಳೆಗರುಂ ಎತ್ತಾಗದೇ ಲೋಕದೊಳ್? ||
ಮಿಡಿ ಪಣ್ಣಾಗದೆ? ದೇವರೊಲೈಯದಿರಲ್ ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾಂ |
ಬಡವಂ ಬಲ್ಲಿದನಾಗನೇ? ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರಾ || ೩ ||

ಬರೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿ ದೋಣನಂ ದ್ರುಪದ ಪೂರ್ವಸ್ನೇಹದಿಂ ಕಂಡನೇ? |
ಕುರು ಭೂಪಾಲನು ಪಾಂಡುಪುತ್ರರ ಮಹಾಧರ್ಮಾತ್ಮರೆಂದಿತ್ತನೇ? ||
ಹರಿಯಂ ತಂಗಿಯ ಬಾಲನೆಂದು ದಯೆಯಿಂ ಕಂಸಾಸುರಂ ಕಂಡನೇ? |
ದೊರೆಗಳ್ಳೆತ್ತಣ ನೆಂಟರೈ! ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರಾ || ೪ ||

ಕವಿಯೇ ಸರ್ವರೊಳುತ್ತಮಂ, ಕನಕವೇ ಲೋಹಂಗಳೊಳ್ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಜಾ |
ಹುವಿಯೇ ತೀರ್ಥದೊಳುನ್ನತಂ, ವಸನದೊಳ್ ಶುಭ್ರಾಂಬರಂ ವೆಗ್ಗಳಂ ||
ವಿಯೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಕಂ ವರಂ, ರಸಗಳೊಳ್ ಶೃಂಗಾರವೇ ಬಲ್ಲೆ, ಕೇಳ್ |
ವನೇ ದೈವ ಜಗಂಗಳೊಳ್. ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರಾ || ೫ ||

XXVII. ರಾವಾಯಣ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ.

ಧರೆಯೊಳು ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರನ

ಚರಿತ ಶತಕೋಟಿ ಪ್ರವಿಸ್ತರ

ವರಮಹಾ ಚಾರಿತ್ರ ರಚನಾಸುಪ್ರಬಂಧದಲಿ ।

ಪರಮಭಕ್ತಿಯೊಳಾವನೊಂದ—

ಕ್ಷರವ ಕೇಳ್ವನವಂಗಿ ಪಾತಕ

ಹರಿವುದೆಂದು, ಕುಮಾರರಿಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿ ನುಡಿದ ॥

ಭವಭವಾರ್ಜಿತ ದುರಿತಕೋಟಿಯ

ತವಿಸುತಿಹುದೀ ನಾಮ; ಸರಸಿಜ

ಭವಭವಾಚ್ಛೃತರಮಲಪದವಿಯನೀವ ಗುಣನಾಮ ।

ಶಿವನ ಮೆಚ್ಚಿನ ನಾಮ; ಗಿರಿಸಂ

ಭವೆಯ ನೇಮದ ನಾಮ; ಸುರನರ

ಭವನ ಪಾವನನಾಮ; ಸೀತಾಪತಿಯ ಸಿರಿನಾಮ ॥

ರಾಮರಾಮೆಂದವನು ಸ್ತರ್ಗದ

ಕಾಮಿನೀಜನರಿಗೊಡೆಯನು. ರಘು

ರಾಮ ರಕ್ಷಿಸು ರಕ್ಷಿಸೆಂದವ ಕಮಲಭವನಹನು ।

ರಾಮಚರಿತಾಮೃತವ ಕೇಳ್ವವ

ರಾಮನಿಗೆ ಸರಿಯಹನು. ಜಗದೊಳು

ರಾಮನಾಮಕೆ ಸರಿಯ ಕಾಣೆನು ಎಂದು ಮುನಿ ನುಡಿದ ॥

ಶಿವನ ನುಡಿಯಿದು; ಸರಸಿರುಹಸಂ

ಭವನ ಮಾತಿದು; ಮುನಿಸ ನಾರದ

ನ ವರ ವಿಶ್ರುತ ವಾಕ್ಯವಿದು; ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿವರನ ।

ಸವಿಗೊಡುವ ವಾಕ್ಯಾಮೃತಾರ್ಣವ

ದವಿರಳದ ಪಾನೀಯವಿದು; ತೈ

ಭುವನ ಗಳಿಸಿದ ಪುಣ್ಯವಿದು ರಘುರಾಮ ಚಂದ್ರಕಛೆ ॥

XXVIII. ತಿರುಕನ ಕನಸು.

ತಿರುಕನೋರ್ವನೂರ ಮುಂದೆ
ಮುರುಕು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ
ಒರಗಿರುತ್ತಲೊಂದು ಕನಸು ಕಂಡನೆಂತೆನೆ ।
ಪುರದ ರಾಜ ಸತ್ತನವಗೆ
ವರ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿದಿರಲು,
ಕರಿಯ ಕೈಗೆ ಕುಸುಮಮಾಲೆಯಿತ್ತು ಪುರದೊಳು ॥

ನಡೆದು ಯಾರ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ
ತೊಡರಿಸುವದೊ ಅವರ ಪಟ್ಟ—
ಕೊಡೆಯರನ್ನು ಮಾಳ್ವೆವೆಂದು ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ।
ಒಡನೆ ತನ್ನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ
ತೊಡರಿಸಲ್ತೆ ಕಂಡು ತಿರುಕ
ಪೊಡವಿಯಾಣ್ಣನಾದೆನೆಂದು ಹಿಗ್ಗುತಿರ್ದನು ॥

ಪಟ್ಟವನು ಕಟ್ಟಿ ನೃಪರು
ಕೊಟ್ಟರವಗೆ ಕನ್ಯೆಯರನು
ನೆಟ್ಟನವನು ರಾಜ್ಯವಾಳ್ವ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ।
ಭಟ್ಟನಿಗಳ ಕೂಡಿ ನಲ್ಲ—
ನಿವ್ವ ಸುಖದೊಳಿರಲವಂಗೆ
ಹುಟ್ಟಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಾದವಾಗಲೇ ॥

ಓಲಗದಲಿರುತ್ತ ತೊಡೆಯ
ಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳಾಡುತಿರಲು
ಲೀಲೆಯಿಂದ ಚಾತುರಂಗಬಲವ ನೋಡುತ್ತ ।
ಲೋಲನಾಗಿ ನುಡಿದನಿತ್ತು
ಕೇಳು ಮಂತ್ರಿ, ಸುತರುಗಳಿಗೆ
ಬಾಲೆಯರನು ನೋಡಿ ಮದುವೆಮಾಡಬೇಕೆಲ್ಲ ॥

ನೋಡಿ ಬನ್ನಿರೆನಲು ಜೀಯ
ನೋಡಿ ಬಂದೆವೆನಲು ಬೇಗ
ಮಾಡು ಮದುವೆ ಮಂಟಪದೊಳು ಸಕಲ ಕಾರ್ಯವ ।
ಗಾಢವಾಗೆ ಸಂಭ್ರಮಗಳು
ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮದುವೆಗಳನು
ಕೂಡಿದಖಿಳರಾಯರೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚುವಂದದಿ ॥

ಧನದ ಮದವು ರಾಜ್ಯಮದವು
ತನುಜಮದವು ಯುವತಿಮದವು
ಜನಿತಮಾಗಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದನು ।
ಅನಿತರೊಳಗೆ ನೃಪರ ದಂಡು
ಮನೆಯ ಮುತ್ತಿದಂತೆಯಾಗೆ
ಕನಸ ಕಾಣುತ್ತಿದು ಹೆದರಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು ॥

XXIX. ಮಂಗಳನೂ ಮರದ ತುಂಡೂ.

ಧರೆಯೊಳುತ್ತಮವೆನಿಸಿ ವಿಧವಿಧ
 ಮರಗಳಿಂದೊಪ್ಪುತಿಹ ಕಾಶೀ-
 ಪುರದೊಳಿದ್ದನು ಬಡಗಿಯೊಬ್ಬನು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲಿ ||
 ಇರದೆ, ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿತ್ಯವು
 ಮರವ ಕಡಿಯುತ್ತ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ
 ಹೊರೆದು, ಸುಖದೊಳು ಜೀವಿಸಿದ್ದನು ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಲಿ ||
 ಒಂದು ದಿನ ಕಾನನದಿ ವೃಕ್ಷವ-
 ನೊಂದು ಖಂಡಿಸಿ ಸಿಗಿಯಲರ್ಥವ-
 ನಂದು ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದನೆನುತ ಬಡಗಿ ಜವದಿಂದಾ ||
 ಮಂದಿರಕೆ ಪೊರಮಡುವ ಸಮಯದೊ
 ಳೊಂದು ಕೀಲಿಯನಿಟ್ಟು ಸಂದಿಗೆ,
 ಚಂದದಲಿ ಹೊರವಂಟ ತನ್ನಯ ಮನೆಗೆ ತವಕದಲಿ ||
 ಇರಲು, ಒಂದಾನೊಂದು ಮಂಗದ
 ಮರಿಯು ತನ್ನಯ ಜನನಿಯೊಂದಿಗೆ
 ಬರುತಲಿದ್ದಿತು. ನೋಡಿತಾಕ್ಷಣ ಸಿಗಿದ ವೃಕ್ಷವನು ||
 'ಅರರೆ! ಮಾತೆ, ಇದೇನು ಚೋದ್ಯವು?
 ಮರದಿ ಕೀಲಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-
 ದಿರವ ಪೇಳೆನಗೆ'ಂದು ಪೇಳಿತು ಮರ್ಕಟದ ಮರಿಯು ||
 'ಮಗನೆ, ಕೇಳೈ! ಎನಗೆ ತಿಳಿಯದು.
 ಬಗೆದು ನೀನಾಮರದ ಗೋಜಿಗೆ
 ಪೊಗಲು ಬೇಡೈ! ತಿಳಿಯಬಹುದೀ ವೃಕ್ಷದೊಡೆಯನೊಳು ||
 ಜಗದೊಳಗೆ ಬಹು ಕೇಡು ಬರುತಿಹ
 ಬಗೆಗೆ ಪೋಗರು ಬುದ್ಧಿವಂತರು.
 ಸುಗುಣ ಕಪಿಗಳು ತಾವೆ ತಮ್ಮಯ ಕೆಲಸ ಗೈಯುವವು ||

ನೋಡಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮಾತೆಯ
ಕೂಡೆಯಾಡಿತ್ತು ಕೂಸು ಮಂಗದ;
ಬೇಡವೆಂದಳು ತಾಯಿ ಮುದ್ದಿನ ಮರಿಗೆ ತಿರುತಿರುಗಿ ||
ಓಡಿತ್ತಾಗಲೆ; ಸೇರಿತ್ತಾಗಲೆ
ಕೋಡುಗನು ಮರವನ್ನು; ಬಳಿಕದೆ
ನೀಡಿ ಯತ್ನವ ಮಾಡಿ ಕೀಲಿಯನೆಳೆಯಿತಾಕ್ಷಣದಿ ||

ಲಟ್ಟಪಟ್ಟನೆ ಸಂದು ಮುಚ್ಚಲು
ಚಟ್ಟೆಯಾಗುತ್ತ ಕಪಿಯು, ಕಾಲನ
ಪಟ್ಟಣಕೆ ತೆರಳಿತದು. ನಾನೇನೆಂಬೆನೀ ಕಥೆಯ ||
ಪುಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳೆ! ಹಿರಿಯರಾದಿದ
ಘಟ್ಟ ಮಾತನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆದರೆ
ಕೆಟ್ಟ ವಾನರಗಾದ ಗತಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಖಂಡಿತವು ||

XXX. ಸ್ಯಮಂತಕದ ಕಥೆ.

ತರಣಿ ತನಗಿತ್ತ ವರರತ್ನವ-
 ನಿರದೆ ಕೊರಳಲಿ ಧರಿಸಿ ತನ್ನಯ
 ಪುರವರಕೆ ಸತ್ತಾಜಿತನು ಬರುತಿರಲು ವೈಭವದೆ ||
 ಪುರಜನರು ಬೆದಬೆದರಿ ಶ್ರೀಮುರ-
 ಹರಗೆ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಲಾತನು
 ತರಣಿಭಕ್ತನು ಬಂದನೆಂದನು ನೋಡಿ ನಸುನಗುತ ||

ಒಂದು ದಿನ ಆ ರತ್ನವನು ಗೋ-
 ವಿಂದನೀ ಸತ್ತಾಜಿತನ ಕರೆ-
 ದೆಂದನೀವುದು ಯದು-ಸೃಪಾಲಂಗಿಂದೊಡೆಯು ಕೊಡದೆ ||
 ಮಂದಮತಿ ಧನಲೋಭದಲಿ ನಿಜ-
 ಮಂದಿರದಲೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಮು-
 ಕುಂದನಾಚ್ಛೆಯ ವೀರಿ ಲೆಕ್ಕಿಸದಿರ್ಪನುಬ್ಬಿನಲಿ ||

ಇರಲು, ಸತ್ತಾಜಿತನ ತಮ್ಮನು
 ಧರಿಸಿ ಮಣಿಯನು ಹೋದನಡವಿ ಗೆ;
 ಪುರಗದಲಿ ಮೃಗಯಾ-ವಿಹಾರ-ವಿನೋದದಿಂದಿರಲು ||
 ಅರಸ, ಕೇಳಾ! ಸಿಂಹವಾತನ
 ಕೆರಳಿ ಕೊಂದುದು; ಬಳಿಕಲಾ ಕೇ-
 ಸರಿಯ ಜಾಂಬವ ಕೊಂದು ಹೊಕ್ಕನು ಮಣಿಸಹಿತ ಬಿಲವ ||

ಅತ್ತಲರಸಿದರಾ ಪ್ರಸೇನನ
 ತೆತ್ತಿಗರು ಸತ್ತಾಜಿತಾದ್ಧರು;
 ಸತ್ತ ತಮ್ಮನ ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಶಂಕಿಸಲು ||
 ಇತ್ತಲಾ ವಾರ್ತೆಯನು ನಿರ್ಮಳ
 ಮೂರ್ತಿ ಕೇಳುತ ತನ್ನ ಮೇಲಣ
 ಹೊತ್ತವಿಲಗವ ಕಳೆಯೆ ಅಸುರಾಂತಕನು ಹೊರವಂಟ ||

ಅರಸಿ, ಮುರಹರನೀ ಪ್ರಸೇನನ
ಮರಣ ಸಿಂಹದಲಾದುದನು ಕಂ-
ಡರದೆ ಬೆಂಬತ್ತಿದನು ಸಿಂಹದ ಹಜ್ಜೆಯನು ಬಿಡದೆ ||
ಉರವಣಿಸಿ ಸಿಂಹವದು ವಿಪಿನಾಂ
ತರದೆ ಬಿದ್ದಿಹುದನ್ನು ಕಂಡನು
ಕರಡಿಯುಗುರಿನ ಘಾಯದಲಿ. ಬೆರಗಾದನಸುರಾರಿ ||

ಸಿಂಹವನು ಕೊಲುವಂಥ ಕರಡಿಯು
ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮವೆಂತನುತ ನರ-
ಸಿಂಹನೈದಿದನದರ ಹಜ್ಜೆಗೆ ಹಜ್ಜೆಯನು ನಿಲಿಸಿ ||
ಸಂಹರಣದಪವಾದ-ಶಿಖಿಯ ಸು-
ರಂಹಸದಿ ಬೆಂದು ಬಳಲಿದವನು
ಗಂಹರವ ಸೇರುತ್ತ ಹೊಕ್ಕನು ಋಕ್ಕ ಕುಲಪತಿಯ ||

ಮುಷ್ಟಿಯುಧವ ಗೈದನಲ್ಲಿಯೆ,
ಅಷ್ಟವಿಂಶತಿ ದಿವಸ ಪರ್ಯಂ-
ತಿಷ್ಟ ಭಕ್ತನ ಕೂಡೆ ಲೀಲೆಯನಾಡುವಂದದಲಿ ||
ನಷ್ಟವಾದುದು ಸತ್ಪವಾತನ;
ಮುಷ್ಟಿಯುಧದ ಕರಹತಿಗೆ ನಿ-
ಷ್ಟಿಷ್ಟ ಗಾತ್ರನು ಜಾಂಬವಂತನು ಬಳಲುಂತೆಂದ ||

‘ಆರು, ನೀನೆಲೆ! ವೀರ? ಜೀವರ
ಭೂರಿಸತ್ವಾತ್ಮಕನು ಕೌಸ್ತುಭ—
ಧಾರಿಯೋ ಶಂಕರನೊ ಮೇಣ್ ಸರಸೀರುಹೋದ್ಭವನೋ ||
ಆರು ತನ್ನೊಡನಕಟ ಕಾದುವ
ವೀರರೀ ಯುಗದೊಳಗೆ? ವಿಸ್ಮಯ—
ಕಾರಿಯಾದೆಯಲಾ’ ಎನುತ ನೋಡಿದನು ಮನದೊಳಗೆ ||

ಮತ್ತೆ ಹರಿ ಕರುಣಿಸಲು ಕಂಡನು
ಚಿತ್ತದಲಿ ರಘುನಾಥನೆಂಬುದ—
ನತ್ಯಧಿಕ ಭಕ್ತಿಯಲಿ ಮೈಯಿಕ್ಕಿದನು ಚರಣದಲಿ ||
ಇತ್ತನಾತನು ಬಳಿಕ ತನ್ನಯ
ಪುತ್ರಿಯನು ಜಾಂಬವತಿಯೆಂಬಳ—
ನತ್ಯಧಿಕ ಗುಣ-ರೂಪ ಸಂಪನ್ನೆಯನು ಮಣಿ ಸಹಿತ ||

ಕರೆದು ಸತ್ತಾಜಿತನನಾ ಮುರ—
ಹರನು ಸಭೆಯಲಿ ನೆರೆದ ಪೃಥ್ವೀ
ಶ್ವರರ ಬಾಂಧವ-ನಿಕರದೊಡ್ಡೋಲಗದ ಮಧ್ಯದಲಿ ||
ಹರುಷ ಮಿಗುವಂತೆ ಸ್ಮಮಂತಕ
ವರ-ಮಹಾ-ರತ್ನವನು ಕೊಟ್ಟನು
ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನೆನುತ ಕರುಣಾ-ವನಧಿ ಕೈಮುಗಿದು ||

XXXI. ಕರ್ಕೋಟಕನ ಕಥೆ.

'ಸಿಲುಕಿದೆನು ಪಾವಕನೊಳೆನ್ನನು
 ಒಲಿದು ಹಾ ನೃಪಕುಲಶಿರೋಮಣಿ
 ನಳನ! ರಕ್ಷಿಸು, ಸುಕೃತ ನಿನಗಹುದೆಂದುದಾ ನಿನದ ||
 ಆಗಲಾದನಿಗೇಳಿ ನೃಪತಿ ಸ-
 ರಾಗದಿಂದಲೆ ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು
 ಕೂಗಿದವರಾರೆನುತ ಬರುತಿರೆ ಕಂಡನುರಗಪತಿ |
 'ಹೋಗುತಿದೆ ಎನ್ನಸುವು; ಸಲಹು ಷ-
 ಡಾಗಮಜ್ಞ ನೃಪಾಲ!' ಎನಲಾ
 ಭೋಗಿಯನು ಕಂಡರಸ 'ನೀನಾರೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡ ||
 'ಉರಗಪತಿ ಕರ್ಕೋಟಕನು ನಾ
 ನರಸ, ಕೇಳೈ! ವನದೊಳಿರುತಿರೆ
 ಪರಮ ಋಷಿ ಬಂದೆನ್ನ ತಾಗಿದನಂದು ಖಾತಿಯಲಿ ||
 ಕರೆದು ಕೊಟ್ಟನು ಶಾಪವನು ಸಂ
 ಚರಿಸದಂತಿರೆ. 'ಎನಗೆಯಿದು ಪರಿ—
 ಹರವದೆಂದಿಗೆ? ಮುನಿಪ, ಕರುಣಿಸು' ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಡಲು *
 'ಇರಲಿರಲು ಕಾಲಾಂತರಕೆ ಭೂ—
 ವರನು ನಳನೃಪನಿಲ್ಲಿಗೆಯ್ದವ.
 ಧರಣಿಪನ ಕರಕಮಲ ಸೋಂಕಲು ಶಾಪವಿದು ಬಳಕ ||
 ಪರಿಹರಿಪುದೆನೆ ಮುನಿಯ ವಚನದಿ
 ಬರವ ಹಾರೈಸಿದೆನು. ಬಂದೈ!
 ಕರುಣದಿಂದಗ್ನಿಯನು ಪರಿಹರಿಸೆಂದ'ನುರಗಪತಿ ||
 ಕರುಣದಲಿ ನೃಪ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳದೆ
 ಉರಗಪತಿಯನು ತೆಗೆಯುತ್ತನಲನ
 ಉರಿಯ ತಪ್ಪಿಸಿ, ತಂದು ಸರಸಿಯ ತಡಿಯೊಳುಪಚರಿಸೆ ||
 ಕರವಿಡಿದು ಧರಣಿಪನ ಕಚ್ಚಲು
 ಉರವಣಿಸಿ ವಿಷವೇರೆ, ನೃಪತಿಯ
 ಪರಮ ತೇಜದ ದೇಹ ಕಟ್ಟಿತು ವಿಕೃತರೂಪಾಗಿ ||

ಅಡ್ಡ ಮೋರೆಯ, ಗಂಟು ಮೂಗಿನ,
ಜಡ್ಡ ದೇಹದ, ಗುಜ್ಜುಗೊರಲಿನ,
ದೊಡ್ಡ ಕೈಕಾಲುಗಳ, ಉದುರಿದ ರೋಮ ವಾಸೆಗಳ ||
ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯ, ಗೂನು ಬೆನ್ನಿನ,
ಗಿಡ್ಡ ರೂಪಿನ, ಹರಕು ಗಡ್ಡದ,
ಹೆಡ್ಡನಾದ ಕುರುಪಿತನದಲಿ ನೃಪತಿ ವಿಷದಿಂದ ||

ಮಾರನಾಕಾರದ ನೃಪಾಲನು
ಕ್ರೂರರೂಪಾದನು. ಪುರಾಕೃತ
ವಿಾರಲಳವಲ್ಲೆಂದು ನುಡಿದನು ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ||
ತೋರ ಮಾಣಿಕವೆಂದು ಪಿಡಿದರೆ
ಭೂರಿಕೆಂಡವಿದಾಯ್ತು. ಹರಹರ!
ಕ್ರೂರ ಜಂತುಗಳೊಡನೆ ಸಖ್ಯವು ಫಲಿಸಿತೆನಗೆಂದ ||

‘ಏಕೆ ನೃಪತಿ, ವೃಥಾ ಮನೋವೃಥೆ?
ಕಾಕ ಬಳಸಲು ಬೇಡ. ನೀನವಿ
ವೇಕಿಯೇ? ಸಾಕಿನ್ನು. ನಿನಗುವಕಾರವಂಜದಿರು ||
ಲೋಕ ನಿನ್ನನು ಕಾಣದಂತಿರ-
ಬೇಕೆನುತ ಕಚ್ಚಿದೆನು. ನೃಪಾಲ!
ಶೋಕವೇಕೆಲೆ? ನಿನಗಿದುವಕಾರವಿದು, ತಿಳಿಯುವುದು ||

‘ಜನಪ, ಕೇಳೈ! ಧರೆಗೆ ಋತುಪ—
ಣನು ಮಹಾರಾಜೇಂದ್ರ ಮೇಣಾ
ತನ ಪುರವರಕೆ ತೆರಳಿ ಸೇವಿಸು ಆತನನು ನೀನು ||
ನಿನಗೆ ಮಂಗಳ ಕೋಟಿ ಮಸಗಲಿ’
ಎನುತ ಕರ್ಕೋಟಕನು ನಳನೃಪ
ಗಿನಿತು ಪೇಳುತ ಮಾಯವಾದನು ರಾಯನೆದುರಿನಲಿ ||

XXXII. ವಾಲ್ಮೀಕಿ.

ದೇವಿ! ಕೇಳು ಕಿರಾತನೋರ್ವ ಮ
ಹಾ ವಿಪಿನದೊಳು ಚೋರವೃತ್ತಿಯೊ
ಳಾವಗಂ ಪಥಿಕರ ವಿಘಾತಿಸಿ, ತಂದು ದ್ರವ್ಯಗಳ ||
ಕೈವಿಡಿದ ಸತಿಸುತಹಿತಾದ್ಯರ
ನೋವಿ ರಕ್ಷಿಸುತಿರಲು, ಪದವಿಡಿ
ದಾವನಕೆ ನಡೆತಂದು ನಿಂದರು ಸವ್ತಯುಷಿವರರು ||

ಕಂಡು ಘೋರ ಕಿರಾತನುರು ಕೋ-
ದಂಡಕಂಬಂ ಪೂಡಿ, ಕಂಗಳು
ಕೆಂಡ ಮುದುರಲು, ಹೂಂಕರಿಸುತಾರ್ಭಟಿಸಿ ಗರ್ಜಿಸಲು |
ಲಂಡನಿನೆಂದೆನುತ, ವಸ್ತ್ರಕ
ಮಂಡಲಂಗಳ ಬಿಸುಡೆ, ಸರ್ವವ
ಕೊಂಡು ಪೋಗುತ್ತಿರಲು ಕರೆದಿಂತೆಂದರನುನಯದಿ ||

ಎಲೆ ಕಿರಾತವರೇಣ್ಯ! ಸುಜನಾ
ವಳಿಯ ಬಡಿದಪಹರಿಸಿ ನೀ ಮಿಗೆ
ಗಳಿಸಿದರ್ಥವನುಂಬ ಜನರೀ ಸುಕೃತ ದುಷ್ಟತದ |
ಫಲಕೆ ಬಹರೋ ಬಾರರೋ ಇದ
ತಿಳಿದು ಬಾ ಹೋಗೆನಲು, ತನ್ನಯ
ಬಳಗವಿದ್ದೆಡೆಗೈದು ಕೇಳ್ವನು ಮನದ ಸಂಶಯವ ||

ಕೇಳಿರೈ ನಾನೀ ವನದಿ ಬಿ
ಲ್ಲಾಳುತನದಿಂ ಸಕಲ ಸುಜನರು
ಗೋಳಿಡಲು ತಂದರ್ಥದಿಂ ಬದುಕುವರು ನೀವೆಲ್ಲ ||
ಮೇಲೆ ಬಹ ಬಹು ಪಾಪಪುಣ್ಯಕೆ
ಪಾಲು ಬಹಿರೋ ಬಾರಿರೋ ಎನೆ
ಲಾಲಯಿಸಿ ಕೇಳ್ವಾಸುತಾದ್ಯರು ಪೇಳ್ವರುತ್ತರವ ||

ಉದರಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ನೀ ವೇ
 ಲಿದುದನೆಲ್ಲವ ಮಾಡಿ ಕರಕ
 ವ್ಯದಲಿ ಕಾಲವ ಕಳೆವೆವೆನುಗೀ ಸುಕೃತ ದುಷ್ಟತದ ||
 ಪದವಿಯೆಲ್ಲಿಯದೆನಲು ಭಯದಿಂ
 ಕದಲಿ, ಮಗುಳ್ಳೆತಂದು ಋಷಿಗಳ
 ಪದಕೆ ವಂದಿಸಿ ನಿಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿದನು ಕೈಮುಗಿದು ||
 ಮುನಿವರೇಣ್ಣರೆ! ಕೇಳಿ ತನ್ನಯ
 ಧನದಿ ಬಾಳ್ವೆವು; ಸೇವಕತ್ವದಿ
 ತನುವ ಹೊರೆವೆವು; ವಾಪಪುಣ್ಯಗಳಿಲ್ಲ ತಮಗೆನುತ ||
 ಕನಲಿ ನುಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇ
 ನೆನಗೆನಲು ದುರಿತಾಘವಿಧ್ವಂ
 ಸನಮೆನುತ್ತಪದೇಶಗೈದರು ರಾಮಮಂತ್ರವನು ||
 ಆ ಮಹಾಮಂತ್ರವನು ಜಪಿಸುತ
 ಭೂಮಿಯಲಿ ಕುಳ್ಳಿರೆ ಕಿರಾತ
 ಗ್ರಾಮಣಿಯ ಸರ್ವಾಂಗವನು ಮುಸುಕಿದುದು ವಲ್ಮೀಕ ||
 ಹೈಮವತಿ! ಕೇಳಾ ಬಹುದಿನಕೆ ಬಂ
 ದಾ ಮುನಿಪರಾ ವಿಪಿನಮಧ್ಯದಿ
 ರಾಮನಾಮಧ್ವನಿಯನಾಲಿಸಿ ನಿಂದರಕ್ಕಜದಿ ||
 ಮುದವಡುತ ತಮ್ಮಯ ಕಮಂಡಲ
 ದುದಕದಿಂ ಪುತ್ತವನು ಕರಗಿಸಿ
 ಪದುಳದಿಂ ಪೊರೆದೆಗೆಯೆ ಕಮಲಜನಲ್ಲಿಗೈತಂದು ||
 ಮೊದಲ ಜನ್ಮವ ಬಿಡಿಸಿ ಮುನಿವ
 ಗದಲಿ ಜತೆಗೈದು ವರ ರಾಮಾ
 ಭ್ಯುದಯ ಚಾರಿತ್ರವನು ರಚಿಸೆಂದಡರ್ಡನಂಬರ ವ ||

XXXIII. ವಿಶ್ವರೂಪಪ್ರದರ್ಶನ.

ಸೂ| ಅವಧಿ ಸವೆದುದು; ಪಾಂಡವರು ನಿ
ನ್ನವರು; ವನವಾಸದಲಿ ನವೆದರು;
ಭುವನದರ್ಥವನೀವುದೆಂದಸುರಾರಿ ಸೂಚಿಸಿದಾ ||

‘ಕರೆದು ಮೂರಡಿ ನೆಲನ ಧಾರೆಯ—
ನೆರೆದ ಬಲಿ ತಳಕಿಳಿದ; ನನ್ನೀ
ಧರೆಯೊಳ್ಳಿದೂರುಗಳ ಇತ್ತೆನಗಾವ ಪದವಿಹುದೋ?
ಪರಮಪುರುಷನು ನೀನು! ನಿನಗಾಂ
ತರಣು ಹೊಕ್ಕೆನು; ಬಂದ ಪಥದಲಿ
ಮರಳಿ ಬಿಜಯಂಗಳೈವುದೆಂದನು ನಗುತ ಕುರುರಾಯಾ ||

‘ನಲನೊಳರ್ಥವನೀವುದಿರಲೀ
ಸ್ಥಳವನ್ನೆದನು ಮುನ್ನ ಕೊಡೆ; ಎ
ನ್ನಿಳಿಗೆ ಪಾಡವ ಮೆಟ್ಟಲೀಯೆ; ಅದೇಕೆ ಕೈವಾರಾ? ||
ನೆಲನ ಕಡೆಯಲಿ ಮುಳ್ಳು ಮೊನೆಯು—
ತ್ನಳಿಪ ಧರಣಿಯನಿತ್ತೆನಾದರೆ
ಬಳಿಕ ನೀ ನಗು! ಹೋಗು ಕದನಕೆ ಕೊಂಡು ಬಾ’ಯೆಂದ ||

‘ದನವ ಕಾದುದು ತೀರ್ದುದೇ? ಬನ
ಬನಕೆ ಪೋದುದು ಕಡೆಯನ್ನೆದಿತೆ?
ಮನೆಮನೆಯ ಪಾಲ್ಗೊಸರ ಕದ್ವುಣ್ಣುದಕೆ ಕೊನೆಯಾಯ್ತೆ? ||
ವನಧಿಯನೆ ಎಡೆಗೊಂಡು ನಡುಹಾ
ವಿನಲಿ ಹಕ್ಕೆಯ ಬಿಸುಟು, ನಮ್ಮೊಳು
ಮನಕತವನೀ ತಿಳುಹಲೋಸುಗ ಬಹರೆ?’ ಕೇಳೆಂದ ||

ಮುನಿದು ದುರ್ಯೋಧನನು ದುಃಖಾ
ಸನನು ಕೆಲದರಮನೆಯೊಳಾಲೋ
ಚನೆಯ ಮಾಡಿದರಂದು ಸೌಬಲ ಕರ್ಣರೊಡಗೂಡಿ ||
'ದನುಜವೈರಿ ಕುಮಂತ್ರದಲಿ ಬೋ
ಪ್ಪನೊಳು ಖಾತಿಯನಿಕ್ಕಿದನು; ಕೈ
ಮನದ ಕಲಿಗಳು ಕಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣನ!' ಎಂದು ಗುಜುಗುಜಿಸೆ ||

'ನೊರಜು ಹೊಕ್ಕರೆ, ಕಲಕುವುದೆ ಸಾ
ಗರದ ಜಲ? ನೊಣವೆರಗಿದರೆ, ಕುಲ
ಗಿರಿಗಳಲ್ಲಾಡುವುವೆ? ಕೇಳಾ ಧೃರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂಪತಿಯೆ! ||
ತೆರಳಗುಡುವನೆ ಕೊಬ್ಬಿದೊಳ್ಳೆಯ
ಮರಿಯ ಗರುಡನು? ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ
ದುರುಳತನಕಂಜುವನೆ ಮುರರಿಪು?' ಎಂದನಾ ವಿದುರ ||

ವಿದುರನಿಂತಿಂತೆನಲು,—ಮಿಂಚಿನ
ಹೊದರು ಹುರಿಗೊಂಡಂತೆ, ರವಿಶತ
ವುದುರಿದುವು ವೈಮುರಿದು ಸಿಂದೆಡೆ ದೇವನಂಗದಲಿ ||
ಹೊದೆದುದಾಸ್ಥಾನವನು ಘನತೇ-
ಜದ ಲಹರಿ ಮಿಗಿಲಾಗೆ, ಹರಿ ತೋ
ರಿದನು ನಿರುಪಮವಿಶ್ವರೂಪವನಾ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ||

XXXIV. ಸೀತೆಯ ವನವಾಸ.

ಅರಸ ಕೇಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿಮೃಗ ಜಂತುಗಳ್ಗೆ ।

ಧರಣಿಸುತೆಯಂ ಬಳಸಿ ನಿಂದು, ಮೈಯುಡುಗಿ, ಜೋ ।

ಲ್ವರದೆ ಕಂಬನಿಗರೆದು, ನಿಜವೈರಮಂ ಮರೆದು, ಪುಲ್

ಮೇವುಗಳನೆ ತೊರೆದು ॥

ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದವು ಕೂಡೆ. ವೃಕ್ಷಲತೆಗಳು ಬಾಡಿ ।

ಸೊರಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಶೋಕಭಾರದಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳ್ಗೆ ।

ಕರಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಗದೊಳುತ್ತಮರ ಹಾನಿಯಂ ಕಂಡು ಸ್ಮರಿಸುವರುಂಟೆ? ॥

ಮೊರೆಯಲೊಲ್ಲವು ತುಂಬಿ, ಕುಣಿಯಲೊಲ್ಲವು ನವಿಲ್ಗೆ ।

ಬೆರೆಯಲೊಲ್ಲವು ಕೋಕಿ, ನಡೆಯಲೊಲ್ಲವು ಹಂಸೆ, ।

ಕರೆಯಲೊಲ್ಲವು ಪಿಕಂ, ನುಡಿಯಲೊಲ್ಲವು ಶುಕಂ ನಲಿಯಲೊಲ್ಲವು

ಚಕೋರಿ ॥

ಸರೆಯಲೊಲ್ಲವು ಹರಿಣಿ, ಒಲೆಯಲೊಲ್ಲವು ಕರಿಣಿ, ।

ಪೊರೆಯಲೊಲ್ಲವು ಚಮರಿ, ಮೊರೆಯಲೊಲ್ಲವು ಸಿಂಗ ।

ಮರರೆ! ಜಾನಕಿಯ ಶೋಕಂ ತಮ್ಮದೆಂದಾಕೆಯಂಗಮಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ॥

ಬೀಸಿದವು ಬಾಲದೊಳ್ಗೆ ಚಮರಿಗಳ್ಗೆ ಚಮರಮಂ, ।

ಹಾಸಿದವು ಕರಿಗಳೆಳೆದಳಿರ ಮೃದುತಲ್ಪಮಂ, ।

ಸೂಸಿದವು ಸಾರಂಗಗಳ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಗರಿಗಳಂ ತೋದು ತಂದಂಬುಗಳನು ॥

ಆ ಸಿರಿಮೊಗಕ್ಕೆ ಬಿಸಿಲಾಗದಂತಾಗಸದೊ ।

ಳೋಸರಿಸದಂಚೆಗಳ್ಗೆ ರಿಕ್ಕೆಯನಗಲ್ವಿ ನೆಳೆ ।

ಲಾಶೆಗೈದವು ರಾಘವನ ರಾಣಿ ದುಃಖಸಂತಪ್ತೆಯಾಗಿರುತಿರಲ್ವೆ ॥

ಸುರನದಿಯ ತೆರೆತೆರೆಯ ನಡನಡುವೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದು ।
 ಬರಲಾರದಿದ್ದೊಡಂ, ಮತ್ತೆ ಗಂಗೆಯೊಳರಳಿ ।
 ದರವಿಂದ ಗಂಧಗಳ ಭಾರಮಂ ಪೊರಲಾರದಿದ್ದೊಡಂ, ಧರಣಿಸುತೆಯ ॥
 ಪರಿತಾಪಮಂ ತವಿಸದಿರಬಾರದೆಂದು, ತರ- ।
 ಹರದೊಳೊಯ್ಯೊಯ್ಯನೈತಂದು ಬೀಸಿತು ಸುಖ ।
 ಸ್ವರುಶವಾತಂ! ಜಗದೊಳುಪಕಾರಿಯಾದವಂ ತನ್ನ ನೋವಂ ನೋಳ್ತನೆ? ॥
 ವೃಥಾವಿಯಾತ್ಮಜೆ ಬಳಕೆ ಚೇತರಿಸಿ, ತನಗಿನ್ನು ।
 ಪಥಮಾವುದೆಂದು ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ನೋಡಿ, ಸಲೆ ।
 ಶಿಥಿಲಮಾದವಯವದ, ಧೂಳಿಡಿದ ಮೈಯ, ಬಿಡುಮುಡಿಯ
 ವಿಕ್ಯತಿಯನೆಣಿಸದೆ ॥
 ಮಿಥಿಲೇಂದ್ರ ವಂಶದೊಳ್ ಜನಿಸಿ, ರಘುಕುಲದಶ- ।
 ರಥಸ್ಥಪನ ಸೊಸೆಯಾಗಿ, ತನಗೆ ಕಟ್ಟಡವಿಯೊಳ್ ।
 ವೃಥಾಸುವಂತಾಯ್ತುಕಟ, ವಿಧಿ! ಯೆಂದು ಹಲಬಿಡಳ್ ಕಲ್ಮರಂ
 ಕರಗುವಂತೆ ॥

XXXV. ಭ್ರಾತೃಪ್ರೇಮ.

ಸೂ॥ ‘ಎತ್ತ ಪೋದನು, ತಾಯೆ! ನನ್ನಣ್ಣ ರಘುರಾಮ?
ಎತ್ತ ಪೋದನು ವೀರ ಸಾಮಿತ್ರಿ? ಭೂಜಾತೆ
ಯೆತ್ತ ಪೋದಳು? ಹೇಳು! ಬತ್ತರಿಸು ಕೋಸಲದ
ದುಸ್ಥಿತಿಯನೆಂದ ಭರತ ||

ಕೃಕೇಯಿ—‘ಕಂದ, ಕೇಳೆನ್ನ! ನಿನ್ನಣ್ಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನು
ತಂದೆ ಕಟ್ಟಲೆಂದು ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಯ ಮಾಡ
ಲಂದು ನಾ ಪೋಗದಿರೆ, ನಿನ್ನ ಪಿತನೆನ್ನ ಬಳಗೈತಂದು
ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ||

ಬಂದಾಗ, ನಿನಗಾಗಿ ನಾನದಕ್ಕೊಪ್ಪದಿರೆ,
ಹಿಂದೆ ಎನಗವನು ಕೊಟ್ಟಿರತು ವರಗಳ ಕೇಳು
ತಂದೆ ಪಟ್ಟವ ನಿನಗೆ ಕಟ್ಟಲೈ, ರಾಮನಂ ಕಳುಹಲೈ
ವನವಾಸಕೆ ||

‘ಮಗನೆ ಕೇಳ್ ನಿನ್ನ ಪಿತನೆನ್ನ ವಚನವ ಕೇಳಿ
ಮಿಗೆ ಶೋಕದಿಂದ ಬಿರುಗಾಳಿ ಪೊಡೆಯಲೈ ಮರ
ಮಗುಚಿ ಧರೆಗೊರಗುವಂದದಿ ಬಿದ್ದನುರ್ವಿಯೊಳು
ಹಮ್ಮಿಸಿ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದಾ ||

ಬಗೆಯ ತಿಳಿಯಲೈ ರಘುರಾಮ ಪಿತನೆಡೆಗೈದು
ಜಗಳವೇನೆಂದು ಕೇಳಲೈ ವರಗಳ ಪೇಳಿ,
ನಗುತ ಪಿತನಂಭ್ರಗಿರಗುತ ವರವ ಸಲಿಸಲೈ ನಿನ್ನಣ್ಣ ಪೋದ
ವನಕೆ’ ||

‘ಕಳುಹಿದೈ ಬನಕೆ’ಂದು ಭರತನತಿಕೋಪದಿಂ
‘ದಿಳಿಸಿದೈ ಬಹುವಿಧದ ನರಕದೊಳ್ ರವಿಕುಲವ.
ಕಲಿಸಿದೈ ಕಲಿಮಲವ ಕುಲಕೆಮ್ಮ ನಿರ್ಧೂತೆ! ಭೀಕರದ
ಕಾಂತಾರದಿ |

ಬಳಸಿದ್ದೆ ಶ್ರೀರಾಮ, ಸೌಮಿತ್ರಿ, ಸೀತೆಯರ
 ನೆಳಸಿದ್ದೆ ವೈರವನ್ನೆನ್ನ ಸಹಜಾತನೊಳು
 ನಿಲಬೇಡ ಕಣ್ಣಿಂದ ನನಗೆಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದ ಕೈಕೇಯ
 ಪುತ್ರನಂದು ||

ಮಂದಿಮಾರ್ಬಲಸಹಿತ ಭರತನು ಬಳಿಕದೆ ತಾ
 ಯಂದಿರೊಡಗೂಡಿ, ಗುರುಸಚಿವರೊಡಗೂಡಿ ಮೇಣ್
 ಮಂದಾಕಿನಿಯ ಸೇರಿ, ನಾವದೊಳ್ ಗಂಗೆಯನು ದಾಟಿ
 ನಿರ್ಮಲ ಜಲಮೊಳು ||

ಮಿಂದು, ಘನಘೋರ ಕಾನನ ಸಂದು, ಶ್ರೀರಾಮ
 ಚಂದಿರನ ಕಂಡು, ಕಡುನೊಂದು ಬಹುಭಕ್ತಿಯಿಂ
 ವಂದಿಸುತ ಪೇಳಿದನು 'ಹಿಂದಿರುಗು ರಘುರಾಮ! ತಪ್ಪಿ
 ದೆವು; ಮನ್ನಿಸೆ'ಂದು ||

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು—

‘ಭ್ರಾತೃ ಕೇಳೆಲೆ! ಭರತ, ಶೋಕಿಸದಿರೈ ಶ್ವೇತ
 ಛತ್ರಭಾಯೆಯು ನಿನಗೆ, ವೃಕ್ಷದಾ ನೆರಳೆನಗೆ;
 ಶತ್ರುಘ್ನ ಬೆಂಬಲನು ನಿನಗೆ; ಸೌಮಿತ್ರಿ ಒತ್ತಾಸೆ ಎನ
 ಗಿರಲು ಕೇಳು ||

ಭ್ರಾತೃಪ್ರೇಮಕೆ ನಿನ್ನ ಎಣೆಯುಂಟೆ? ನೀ ಧನ್ಯ!
 ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಪಿತೃವಾಕ್ಯವೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುತ್ರಂಗೆ.
 ಮಾತೃಸೇವಾನಿರತನಾಗಿ ಬಾಳೈ ಭರತ ಇಕ್ಕಾಕ್ಕುಕು
 ವಂಶದರಸ ||

‘ಮನಬಂದ ತೆರದಿ ನೀ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚದಲಿ
 ಕ್ಷಣಿಕಸುಖಕೆಳಸಿ ಬಲು ತಿರುಗಿ ಬೆಂಡಾಗದಿರು.
 ಜನನ ಮರಣಗಳೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲುವಂತಹುದಲ್ಲ, ಕಾನನದ
 ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು ||

ತನುಧನವು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ, ನೀರ್ಗುಳ್ಳೆಯಂತಿಕ್ಕು.
ಮನುಜನೊಬ್ಬನೆ ಇಹಕ್ಕೆ ಬರುತಿಹನು, ಪೋಗುವನು.
ಜನಕನಾಜ್ಞೆಯ ಸಲಿಸಿ ವನವಾಸಮಂ ಮುಗಿಸಿ ಬಹನೆ'ಂದ
ಲಕ್ಷ್ಮೀವರಂ ||

ಭರತನದಕ್ಕೊಪ್ಪದಿರಲು ಶ್ರೀರಾಮನು

ಭರತ! ಸಚ್ಚರಿತ! ವಿದ್ಯಾಭರಿತ! ಗುಣಗಾತ್ರ!
ನಿರುತ ನೀ ಧರ್ಮದಿಂ ನ್ಯಾಯದಿಂ ನಾ ಮರಳಿ
ಬರುವ ಪರಿಯಂತ ಭಾರತವಾಳುತಿರು ಸಚಿವ ಮಂತ್ರಿಗಳ
ನೋಡಗೂಡುತ ||

ತರಣಿ ಸಿಸ್ತೇಜವಾಗಲಿ! ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳು
ಉರಿಯಾಗಿರಲಿ! ಶರಧಿ ಬರಿದಾಗಿ ಬತ್ತಿರಲಿ!
ವರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಬರುವಂತೆ ಸರ್ವಥಾ ಚರಿಸುವವನಲ್ಲ
ಕಾಣಾ ||

ಭರತ:—ಅಣ್ಣ! ನಾನಿನ್ನನುಜ್ಞೆಗೆ ಶಿರವ ಬಾಗಿಪೆಂ;
ಇನ್ನು ನೀ ಬಾರದಿರೆ ಪೋಗೆ ಕೋಸಲಕ್ಕೆ. ನಾ
ನಿ ನ್ನ ಪಾವನ ನಾಮಪಾನದಿಂದನವರತ ಇರುವೆ ನಂದಿಗ್ರಾಮದಿ ||
ನಿನ್ನ ಪೆಸರಿಂ ರಾಜ್ಯಭಾರಕಾರ್ಯಕ್ರಮವ
ಸನ್ನುತದಿ ಪದಿನಾಲ್ಕು ವರುಷ ನಡೆಸುತ ಬರುವೆ;
ಅನ್ನೆಗಂ ಬಾರದಿದ್ದೋಡೆ ತನುವನ್ನಿಯಲಿ ಹುಯ್ಯುವೆನು.
ಎನ್ನಾಣೆಯು ||

